

Inhoud

1 november 2002

Op 1 september jl. is het wettelijk deelgenootschap als verrekenstelsel uit het huwelijksvermogensrecht verdwenen en heeft het plaatsgemaakt voor een wettelijke regeling van **het verrekenbeding**. Oude wijn in nieuwe zakken – en nog altijd zijn er veel onduidelijkheden.

880

Door enkele grote faillissementen staat **de curator** weer in het middelpunt van de belangstelling. Zijn macht is groot maar komt onder druk te staan als de financiële belangen groter worden. 'Vakbonden, crediteuren, aandeelhouders, journalisten: als je niet sterk in je schoenen staat, ga je door de gehaktmolen'.

884

Ondermijnt de aanstelling van **Vrienden van het hof** het recht van Milošević om bij het Joegoslavië-tribunaal zijn eigen verdediging te voeren? Of hebben zij geen enkele relatie met de verdachte en lijken ze meer op een advocaat-generaal bij een Europees hof dan op een advocaat? Een debat.

888

Foto omslag: Eelco Loode

In de volgende nummers

- Jurisprudentieoverzicht collectieve actie
- Veranderde regeling van het concurrentiebeding
- Wat doet het landelijk parket eigenlijk?
- Procederen in pensioenzaken

880 Wettelijke regels voor verrekenbedingen

C.A. Kraan

884 De curator is helemaal terug

Micha Kat

888 Flexplek past in no-nonsense cultuur

Daniela Hooghiemstra

890 Opinie: Kanttekeningen bij de amici curiae

N.M.P. Steijnen

Vaste rubrieken

879 Column

Eenpitters
Matthijs Kaaks

894 Reacties

- Kwekersrecht
- Claus
- Klontering van kleine kantoren

898 De balans van...

Julien Luscuere
Martine Goosens

897 In het nieuws

900 Boeksignalement

Samen uit elkaar
Maya Perfors

905 Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

913 Disciplinaire beslissingen

906-908 Van de orde

877 Van de deken:

Wikken en wegen
Orde-nieuws
Agenda
Permanente opleiding
Personalia
Literatuur

VAN DE DEKEN

Wikken en wegen

mr. M.W. Guensberg

‘Ik wil mij dan ook, ondanks het feit dat in de komende tijd iedereen pas op de plaats moet maken, inzetten voor een hogere vergoeding van de gefinancierde rechtshulp. De middelen zullen gevonden moeten worden door andere wijzigingen op het terrein van de gefinancierde rechtsbijstand, zoals bijvoorbeeld verhoging van de eigen bijdragen van justitiabelen. Ik denk dat het beter is om de burger meer te laten betalen voor een advocaat, dan geen advocaat over te houden waarop de burger een beroep kan doen.’

De Algemene Raad vindt dat het niet langer zinvol is om de uitvoering van het Convenant Kwaliteitswaarborging Advocatuur te blijven opschorten

Woorden van de inmiddels demissionaire minister van Justitie, de heer Donner, uitgesproken tijdens de jubileumvergadering van de Orde op 27 september 2002. De minister deed daarbij de toezegging dat hij in het kabinet een verhoging met 7 euro per punt zal verdedigen, terwijl die verhoging ten minste gedeeltelijk op 1 juli 2003 zal moeten ingaan. Op termijn wordt mede in het kader van herziening van het stelsel een verdere verhoging in het vooruitzicht gesteld.

Is er nu reden voor tevredenheid? Ja en nee, zou ik willen zeggen. Ja, omdat de minister er duidelijk blij van heeft gegeven dat hij zelfs in deze tijd van bezuinigingen middelen wil vrijmaken voor de hoogst noodzakelijke verhoging van de vergoedingen. Ja, omdat de minister het belang van de gefinancierde rechtshulp nog eens volmondig heeft beaamd. Het vergt moed om in het huidige politieke krachtenveld een toezegging (want dat is het!) over de verhoging te doen. De minister verdient dus lof. We moeten er voorts maar vanuit gaan dat de volgende minister van Justitie geen aanleiding zal zien om op het ingenomene standpunt terug te komen.

Nee, omdat het belang van de rechtzoekenden natuurlijk niet gediend is met een hogere eigen bijdrage of met hogere griffierechten. Bovendien zijn er tot op heden weinig zichtbare ontwikkelingen die de verstikkende bureaucratie in de rechtshulp kunnen tegengaan. Het antwoord op de vraag of tevredenheid geboden is, vergt dus nogal wat wikken en wegen.

De aard en inhoud van het antwoord bepaalt mede of de Orde de acties zoals aangekondigd in *Advocatenblad* 2002-16 (p. 722) moet voortzetten. Heeft het onder de huidige omstandigheden nog aanwijsbaar zin om in een petitie mede te delen dat verdere uitvoering van het covenant wordt opgeschort, totdat onvoorwaardelijk is toegezegd dat werk wordt gemaakt met het uitbannen van bureaucratie en dat de vergoeding op een bedrag van 100 euro per punt wordt vastgesteld? Heeft het daarbij zin dat de Algemene Raad nog langer de werkgroepen boycot die werken aan implementatie van het gedachtegoed van de commissie-Ouwerkerk?

De Algemene Raad vindt per saldo van niet. Met verhoging van de vergoeding is, zeker gezien de zwakke conjunctuur, een behoorlijke vordering gemaakt. De aangekondigde verhoging van de griffierechten en van de eigen bijdragen zal in het kader van de behandeling van de justitiebegroting in november zeer kritisch worden gevolgd. Bovendien zal de Algemene Raad ook lobbyen bij Kamerleden om begrip te kweken voor het feit dat ‘access to justice’ geheel gewaarborgd moet blijven, zeker ook voor de minder draagkrachtigen in onze samenleving. Het doet pijn dat een redelijke basishonorering van advocaten zo direct leidt tot verhoging van lasten voor de onvermogen burger die gebruik wenst te maken van het burgerrecht om zijn recht te halen.

In de geschetste omstandigheden is het echter niet langer verantwoord om de zetels van de Orde in de werkgroepen die zich bezighouden met de noodzakelijke vernieuwing van het stelsel, onbezet te laten. Participatie in die werkgroepen levert immers kansen op om de bureaucratie in het te vernieuwen stelsel terug te dringen.

De Algemene Raad zet de strijd voort die moet leiden naar een gezonder stelsel van rechtshulp en naar behoorlijke honorering van diegenen die in dat stelsel een hoofdrol vervullen. De recente ontwikkelingen indiceren echter weer een strijd met gewone bestuurlijke wapenen, en dus zonder (meer of minder) harde acties. ■

COLOFON

82e jaargang – 1 november 2002 – nr. 20
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Reed Business Information bv)
dr. mr. L.W.M. Wopereis (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhousweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijns
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 21: 1 november 2002
afl. 22: 15 november 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervaelvouddigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

COLUMN

Matthijs Kaaks

Leve de eenpitters

Eenpitters moeten klonteren. Deze wat onsmakelijk klinkende boodschap komt van onze deken. Klontering zou namelijk kwaliteitsverhogend werken. En kwaliteit is iets waar de Orde van Advocaten zich sterk voor maakt. De burger die een beroep doet op een advocaat, zo betoogt Marek Guensberg, mag geen 'ondeskundige, onvoldoende geïnteresseerde of onvoldoende geëquipeerde advocaat' treffen. Bij de Orde vrezen ze dat een eenpitter eerder in die categorie valt dan een advocaat in een groter samenwerkingsverband.

De deken bevestigt daarmee het schisma binnen de balie. Enerzijds zien we advocaten die als een huisarts praktijk willen voeren: onafhankelijk en met een lage drempel voor de burger, en anderzijds advocaten die uitsluitend hun specialisme beoefenen. Die laatste groep heeft geen behoefte aan een lage drempel, vindt onafhankelijkheid minder belangrijk en bestaat bovendien vaak uit juristen wier werkzaamheden niets meer met een advocatenpraktijk in klassieke zin te maken hebben; bij wie met andere woorden het procesmonopolie als een stoffige, opgezette zwijnenkop aan de muur hangt.

Het is daarbij moeilijk te verteren voor de dorpsstraat-advocaat, dat een grootsteeads ondernemingsrechtsspecialist, die in geen jaren een burger in zijn riante kamer heeft gezien, behalve vertegenwoordigers van rechtspersonen, zijn kleine vakbroeder er op wijst dat hij maar met een vrindje kantoor moet gaan houden, omdat de burger anders niet goed aan zijn trekken komt. Het is alsof de voorzitter van de flebologenvereniging huisartsen gaat kapittelen over hun werkwijze.

Deze opstelling van het Orde-bestuur maakt dat slechts 31,5 % van de Nederlandse advocaten het eens is met zijn opvattingen (zie enquête in het *NJB* van 24 mei jl.). Die magere score duidt er op dat de Orde zich niet meer tot de hele balie richt. Een veelgehoorde klacht is dan ook dat 'de Orde wordt gedomineerd door de grote kantoren'. Het is goed om daar in dit jubileumjaar eens bij stil te staan.

Om dat imago af te schudden zou de deken juist moeten benadrukken hoe belangrijk de stadswijk- of dorpsstraat-advocaat is voor de rechtsorde. Hij zou moeten roepen dat het fijn is dat er advocaten zijn waar de burger nog welkom is. De toegang van de burger tot de advocaat is tenslotte minstens zo belangrijk als de kwaliteit van de dienst die geleverd wordt. Zo is het prettig dat er arbeidsrechtsspecialisten zijn. Maar wat heeft de burger aan zo'n specialist wanneer deze zijn secretaresse laat zeggen: 'Nee, wij doen geen werknemers, tenzij u de directeur bent.' En: 'Nee, voor toevoegingszaken hoeft u bij ons niet aan te kloppen. Wij zijn voor u te duur'.

Of is dat misschien de 'onvoldoende geïnteresseerde advocaat' waar de deken op doelde?

Het kwaliteitsbeleid van de Orde lijdt daarom aan eenkennigheid. Voor de burger moet de advocaat eerst en voor alles betaalbaar en toegankelijk zijn. Als dat niet het geval is, klinken de woorden over kwaliteit leeg en hol.

De eenpitter brengt het recht in de buurt van de burger. Hij is de SRV-man van het recht. Dat verdient waardering. Dus roep het dus maar eens zachtjes, deken: *Leve de eenpitter!*

Wettelijke regels voor verrekenbedingen

Oude wijn in nieuwe zakken

De herziening van het huwelijksvermogensrecht stemt Kees Kraan niet tevreden, de praktijk schiet er weinig mee op. 'De wetgever heeft helaas niet duidelijk gemaakt hoe een niet-uitgevoerd Amsterdams verrekenbeding bij het einde van het huwelijk moet worden afgewikkeld.'

Mr. C.A. Kraan
werkzaam als zelfstandig adviseur

Op 1 september van dit jaar is de Wet regels verrekenbedingen (Wet van 14 maart. 2002, *Stb.* 2002, 152) in werking getreden. Door deze wet is titel 8 van Boek 1 aanzienlijk gewijzigd. Het komt erop neer dat het wettelijk deelgenootschap als verrekenstelsel uit de wet is verdwenen en plaats heeft gemaakt voor een regeling van een fenomeen uit het huwelijksvermogensrecht dat de gemoederen al vele jaren bezig houdt: het verrekenbeding. Deze regeling bestaat uit algemene regels voor verrekenbedingen (art. 1:132 t/m 1:140) en voorschriften specifiek ontworpen voor de periodieke (art. 1:141) en finale verrekenbedingen (art. 1:142 en 1:143).

Wet zwijgt

Blijkens de MvT is het motief voor deze wet enerzijds gelegen in de wens om de wetgeving van het huwelijksvermogensrecht te moderniseren en anderzijds in de vele juridische geschillen die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan rond huwelijksvoorwaarden met periodieke of finale verrekenbedingen. Verandering alleen omwille van de modernisering lijkt mij

onzinnig. Een serieuzer argument zijn de geschillen. Alhoewel finale verrekenbedingen zelden tot problemen aanleiding geven, werpen de Amsterdamse verrekenbedingen inderdaad veel vragen op en zijn zij aanleiding tot menige procedure. Dit komt omdat partijen doorgaans verzuimen periodiek af te rekenen. En wat dan?

Wie verwacht dat de wet een definitie geeft van een verrekenbeding komt bedrogen uit.

Art. 132 lid 1 leert dat afdeling 2 van toepassing is op huwelijksvoorwaarden die een of meer verplichtingen inhouden tot verreken van inkomsten of van vermogen. Bij een periodiek verrekenbeding, met als standaard model het Amsterdams verrekenbeding, sluiten echtgenoten iedere gemeenschap van goederen uit en komen zij overeen de bespaarde inkomsten (meestal het inkomen dat resteert na aftrek van de kosten der huishouding) na afloop van elk jaar te delen. Daarnaast kennen we het finaal verrekenbeding dat een eenmalige verrekening inhoudt aan het einde van het huwelijk, waarbij partijen afrekenen alsof zij in gemeenschap van goederen waren gehuwd. Bij een finaal verrekenbeding is sprake van verrekening van vermogensvermeerdering. Beide bedingen vallen onder de werking van afdeling 2. Wie deze bedingen uit de praktijk evenwel niet kent, zal vaak niet weten waar de wetgever het over heeft.

Verandering van het huwelijksvermogensrecht alleen omwille van de modernisering lijkt mij onzinnig

De wet geeft evenmin aan wat de verplichting tot verrekening inhoudt en wat onder inkomsten of vermogen moet worden verstaan. Dit zal in de huwelijkse voorwaarden moeten worden vastgelegd. Wel geeft de wet enkele regels voor het geval de echtgenoten iets over het hoofd hebben gezien. Art. 133 lid 1 zegt dat de verplichting tot verrekening van inkomsten of vermogen wederkerig is en in art. 135 lid 1 staat dat de verrekening bij helfte geschiedt. Art. 137 voegt daar nog aan toe dat de verrekening in geld plaatsvindt.

Onduidelijke antwoorden

In vaste rechtspraak, voor het eerst uitvoerig gemotiveerd in het arrest Vossen-Swinkels (HR 7 april 1995, *NJ* 1996, 486) heeft de HR beslist dat als tijdens het huwelijk niet is verrekend, de waarde van het vermogen dat door belegging van niet-verdeelde besparingen is verkregen, in de verrekening moet worden betrokken. Met andere woorden, alleen het bespaarde inkomen en de beleggingen daarvan moeten worden verrekend. Hierdoor rezen tal van vragen. Wanneer is sprake van een belegging? Wat geldt als een goed voor een deel met bespaarde inkomsten is gefinancierd? En wat als een goed met behulp van een lening is verkregen? Hoe moet de gereserveerde winst in een besloten vennootschap van een directeur-groot-aandeelhouder worden behandeld? Veel van deze vragen zijn door de HR in latere arresten beantwoord, maar daarbij is ook veel onzekerheid blijven bestaan. De wetgever zou de praktijk een grote dienst hebben bewezen door eenvoudige en duidelijke oplossingen

voor de thans bekende problemen te bieden. Dit heeft hij niet gedaan. De nieuwe wet geeft voornamelijk antwoord op de vragen die door de HR al beantwoord zijn, zelfs hier en daar in minder duidelijke bewoordingen.

Zo zegt art. 136 lid 1 dat als een goed door een echtgenoot voor een deel (X) met bespaard inkomen is verkregen en voor een ander deel (Y) met niet-bespaard inkomen, een met X corresponderend deel van de waarde van het goed voor verrekening in aanmerking komt. Dit is heldere taal. De tweede zin van art. 136 lid 1 is evenwel minder duidelijk. Deze luidt: 'Indien een echtgenoot in verband met de verwerving van een goed een schuld is aangegaan, wordt het goed op de voet van de eerste volzin tot het te verrekenen vermogen gerekend voor zover de schuld daaruit is afgelost of betaald.' Omdat bij een Amsterdams verrekenbeding in principe inkomsten worden verrekend en niet vermogen, is deze bepaling mijns inziens niet van toepassing op het Amsterdams verrekenbeding. Hierover wordt ook wel anders gedacht. Indien de bepaling toepassing mist, geldt hier de regel van Slot-Ceelen (HR 2 maart

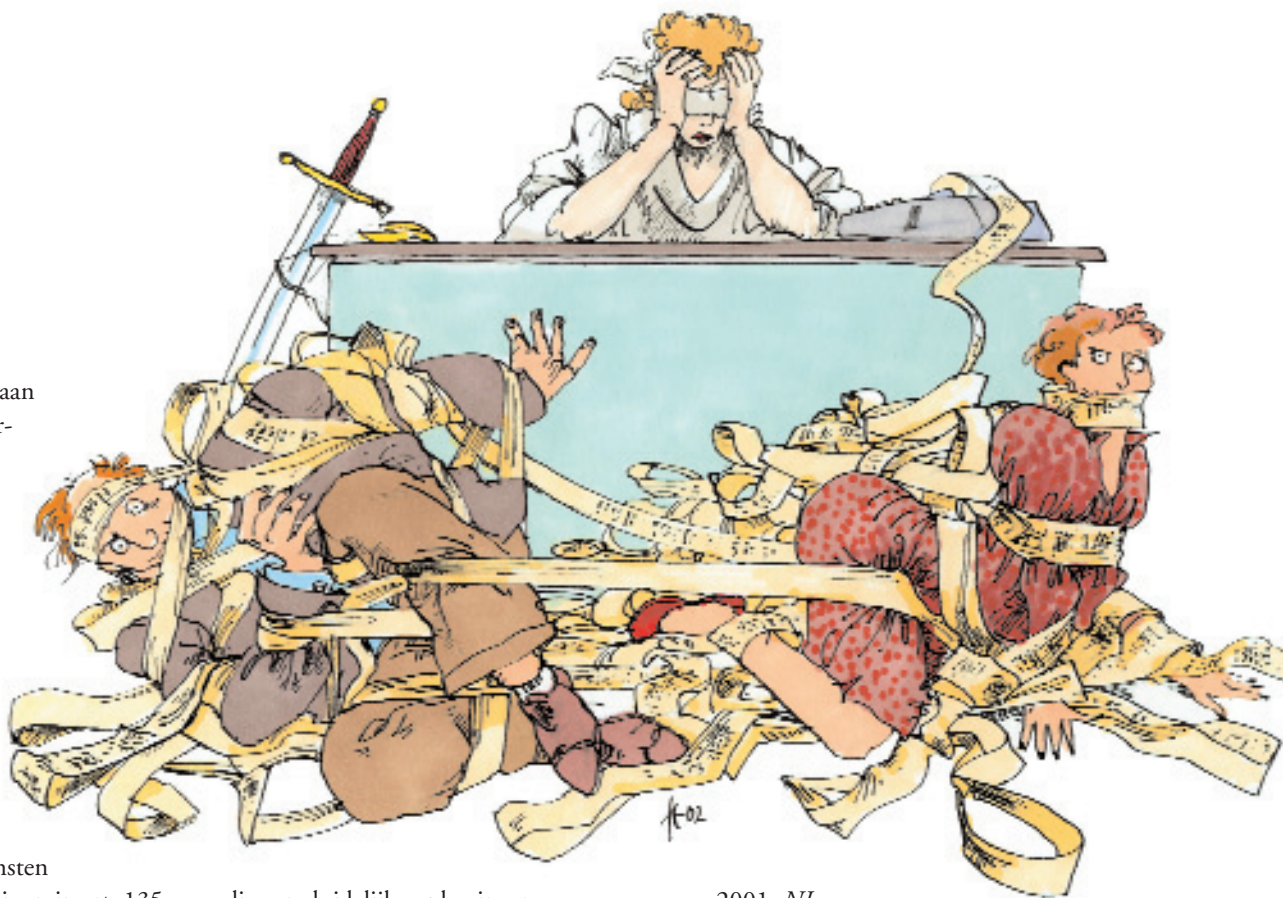
2001, *NJ*

2001, 583): wanneer een der echtgenoten gedurende de periode dat verrekend moet worden een goed heeft verworven met daarvoor door hem geleend geld, dan moet dat goed in de verrekening worden betrokken naar de mate waarin rente en/of aflossingen uit de bespaarde inkomsten zijn voldaan.

Dwingend recht

Afdeling 2 is in beginsel regelend recht. Slechts daar waar de wet dit aangeeft, kan van een regel niet worden afgeweken. Voor het Amsterdams verrekenbeding gelden de volgende bepalingen van dwingend recht:

1. een echtgenoot kan elk jaar van de ander een gespecificeerde opgave verlangen van het te verrekenen inkomen (art. 138 lid 2);
2. een echtgenoot kan opheffing van de wederzijdse verrekenplicht vorderen en schadevergoeding verzoeken als de andere echtgenoot op lichtvaardige wijze schulden maakt, zijn goederen verspilt of niet voldoet aan zijn informatieplicht (art. 139 lid 1 en 2);
3. de rechter kan de verrekenplichtige echtgenoot altijd uitstel van betaling geven.

Dit geldt eveneens voor de rechtverkrijgen-
den onder algemene titel na het overlijden
van de echtgenoot (art. 140 lid 1 en 2);

4. als tijdens het huwelijk niet verrekenend is
en geen vervalt termijn is overeengeko-
men, verjaart. de verrekenvordering na
ontbinding van het huwelijk pas na drie
jaar (art. 141 lid 6)
5. ieder van de echtgenoten kan bij het
einde van de verrekenplicht een beschrij-
ving vorderen van het vermogen van de
andere echtgenoot (art. 141 lid 3 jo 143
lid1);
6. de omvang van het te verrekenen vermo-
gen wordt bij echtscheiding vastgesteld
op de dag dat het verzoek tot echtschei-
ding werd ingediend. Van deze datum
kan alleen bij schriftelijke overeenkomst,
en naar ik aanneem ook in de huwelijkse
voorwaarden die voor het huwelijk zijn
gemaakt, worden afgeweken (art. 142).

Deze bepalingen hebben onmiddellijke
werking.

Liever niet meer

Na marginale wijzigingen van de titels 6 en

8 in 2001 waar de praktijk alleen maar hin-
der van ondervonden heeft, hebben wij nu
regels voor verrekenbedingen waar wij wei-
nig mee opschieten. De herziening van het
huwelijksvermogensrecht heeft ons tot dus-
ver niet veel opgeleverd. Als laatste wil men
de algehele gemeenschap van goederen gaan
herzien. Wat mij betreft: liever niet. ■

Wijzigingen titel 8 Boek 1 BW

Art. 1:129: vervallen

Art. 1:132 t/m 145: vervallen

Afdeling 2 bestaat uit drie nieuwe paragrafen:

algemene regels voor verrekenbedingen (art. 1: 132 t/m 140)

periodieke verrekenbedingen (art. 1:141)

finale verrekenbedingen (art. 1: 142 en 143).

De curator is weer helemaal terug

Door de faillissementen van de beursfondsen Ceteco, KPNQwest en Landis staat de curator weer in het middelpunt van de belangstelling. Zijn macht is groot, maar komt onder druk te staan als de financiële belangen groter worden. 'Vakbonden, crediteuren, aandeelhouders, journalisten: als je niet sterk in je schoenen staat, ga je door de gehaktmolen'.

Micha Kat
journalist

Marc Udink

Marc Udink (44) heeft er zijn levenswerk van gemaakt: de introductie in ons land van een 'bestuursverbod': een *blacklist* van bestuurders voor wie het wegens (herhaald) wanbeleid en/of incompetentie verboden is nog statutaire functies in het bedrijfsleven te bekleden. Udink: 'Zo kunnen de faillissementen worden bestreden die ontstaan door incompetentie van de bestuurders. Bij twee van elke tien faillissementen is sprake van oneigenlijk gebruik van middelen. Bij zeven van tien kun je zeggen dat er "iets mis is". Vrijwel alle landen kennen zo'n *blacklist*, behalve Nederland. Sterker: hier zie je juist dat falende bestuurders via hun netwerk snel weer aan nieuwe baantjes worden geholpen.'

Udink kwam in aanraking met wanbeleid in het begin van zijn loopbaan (1986) toen hij bij Van Doorne & Sjollema curator was van reeksen kleine faillissementen. 'Steeds weer bleek dat complete administraties waren verdwenen. Het was de tijd van de "carrouselfraudes" met "plof-BV's". In deze dossiers stuitte je bij herhaling op dezelfde figuren die bedrijven met opzet failliet lieten gaan. Er gebeurde niets tegen. Niemand die opstond en zei: het is toch te gek dat deze "managers" geen strobreed in de weg wordt gelegd? Het OM bleef maar met de handen

over elkaar zitten.' In die beginjaren bij Van Doorne en Sjollema was Udink onder leiding van Hans Mentink ook betrokken bij grote faillissementen als Verolme Botlek en KEP Paspoorten.

Zijn vader was voorzitter van de Raad van Bestuur van conglomeraat OGEM, nog altijd een van de geruchtmakendste faillissementen uit de Nederlandse geschiedenis, vooral omdat ook hier wanbeleid werd geconstateerd, al bleef zijn vader nadrukkelijk buiten dit oordeel. Udinks strijd voor het bestuursverbod duurt nu al bijna vijf jaar en voert hem langs journalisten, rechters en politici. Zelf lid van het CDA kan hij misschien nog terecht bij de demissionaire justi-

tieminister Donner, eveneens CDA. Udink: 'Ik heb er met Korthals ook over gesproken en hij vond het een prima plan.' In Engeland valt slechts 0,2% van alle bestuurders onder het verbod; managers hoeven wat dat betreft wellicht niet te vrezen voor een 'juridische massaslachting'.

Thans staat Udink mede aan het hoofd van Udink & De Jong, een middelgroot kantoor (25 *fee earners*) van advocaten en belastingadviseurs in Den Haag. Zelf doet hij 'vrijwel uitsluitend' faillissementen, de laatste tijd veel in de sfeer van IT en telecom. Hij werd onlangs benoemd tot secretaris-generaal van Insol Europa, een organisatie van Europese insolventiespecialisten. Eerder

Foto's: Eelco Looide

Kritiek op rol rechtbanken

Curatoren worden benoemd door de rechtbank. Maar hoe dat precies gaat en welke criteria worden gehanteerd is een schimmig proces waarop veel kritiek bestaat. Zeker bij grote faillissementen is het curatorschap een gewilde en aantrekkelijke post (onder meer door de vele media-aandacht) en dat geeft de rechtbank een aanzienlijke macht tot begunstiging. In Rotterdam zou de rechtbank eerst willen dat je kleine, oninteressante faillissementen doet, alvorens een benoeming in een grote zaak te overwegen. Elders zou er een puntensysteem bestaan waarin het niveau van het faillissement wordt aangepast aan het niveau van de curator; ook het lidmaatschap van Insolad (de specialisatievereniging) zou helpen. Het blijkt er weinig toe te doen bij welk kantoor de curator is aangesloten, omdat curatoren worden gezien als functionarissen die individueel opereren.

Grote kantoren doen steeds minder aan het curatorschap (Nauta Dutilh en De Brauw hebben het zelfs bewust afgestoten) al zijn Houthoff (KPNQwest) en Derks Star Busmann (Befra) nog prominent aanwezig. Oorzaken: het plafond van de declaraties (euro 200 per uur), en *conflicts of interest*, omdat de grote kantoren veel optreden voor banken.

De rechtbank is belast met de controle op de declaraties van de curatoren, maar in de praktijk wordt daarbij vrijwel altijd afgegaan op de informatie die de curator zelf geeft. Bovendien heeft de rechtbank de curator zelf benoemd, geen ideaal uitgangspunt voor een strenge controle. In de Befra-zaak (zie de hoofdstuktekst) bleek een van de overmatig declarerende curatoren ook rechter-plaatsvervanger en dus directe collega van de toezichthoudende rechter-commissaris.

zag hij toe op de rechtvaardige verdeling van de boedel van Patty Brard, filmdistributeur Concorde en IT-opleider MindIt. Kenmerkend voor de problemen van bedrijven in de IT en telecom noemt hij de 'extreme kapitaalintensiteit'. Udink: 'Ik bedoel dan weinig mensen, maar heel veel vreemd kapitaal in de vorm van leningen van banken, *venture capital*-investeerders en obligatiehouders. Bij economische tegenwind zie je dan dat de financiële grondslagen onder de onderneming snel eroderen.'

Had een curator in de oude economie meestal een groot 'tastbaar boedelactief' in de vorm van fabriekshallen met machines en dergelijke, in de nieuwe treft hij vage zaken aan als doorgeleaste netwerken, patenten en andere 'virtuele' zaken waarvan niet direct duidelijk is of en zo ja hoeveel geld ze vertegenwoordigen. Udink: 'Recent was ik betrokken bij het faillissement van een groot buitenlands internetbedrijf dat samenwerkte met een Nederlandse provider. In het begin

lijkt het dat je te maken hebt met zo'n typische "virtuele boedel", maar later blijkt er toch van alles in te zitten. In dit geval waren er contracten over het gebruik door de failliet van klantenbestanden van de Nederlandse provider met "bewerkingsrecht". Met andere woorden: ze mochten van alles met deze bestanden doen. Deze contracten vertegenwoordigen een *earn capacity* die je kunt kapitaliseren. Dat werk verschilt niet wezenlijk van wat we deden in de oude economie.'

Udink wijst op de 'enorme druk' vanuit media, vakbeweging, aandeelhouders en schuldeisers waaraan een curator tegenwoordig kan komen bloot te staan, onder meer om in een groot faillissement 'zondebokken aan te wijzen'. Udink: 'Je moet echt sterk in je schoenen staan om daar weerstand aan te kunnen bieden.'

In de nieuwe economie heeft Udink wel ruime ervaring opgedaan met het nieuwe type management dat vaak jong en onervaren is. 'Hoe jonger, hoe wilder. In een faillisse-

ment van een telecombedrijf kreeg ik te maken met mensen die los van welke realiteit ook bleven geloven dat ze succesvol waren. Het was een groot bedrijf met veel omzet. Het kwam in surseance, maar daar trok men zich niets van aan. Ik heb als bewindvoerder een kort geding moeten voeren om deze bestuurders bij de les te houden. Het was een shocktherapie. Op zo'n moment beland je op het terrein van de psychiatrie.'

De moderne faillissementen vallen vooral op door de enorme schulden van vaak honderden miljoenen euro's. Udink: 'Banken hebben als separatisten normaal gesproken pandrechten op zekerheden als infrastructuur of vorderingen, maar in de nieuwe economie zie je vaak dat ze in hun gretigheid van de partij te zijn geen enkele zekerheid hebben bedongen. Dit komt in feite neer op speculatie. Als de zaak dreigt om te vallen gaan ze zich steeds intensiever met het bedrijf bemoeien en leveren interimmanagers of commissarissen. Dat kost handenvol geld extra. Als een bank geen zekerheden heeft, is het een gewone crediteur net als al die anderen. Banken hebben het in deze tijd heel moeilijk. Bij de zogenaamde "grootbanken" als ABN AMRO en ING zie je bovendien dat ze soms met vier, vijf petten op bij een faillissement zijn betrokken: als bank, als verzekeraar, de *factoring*, als leasemaatschappij, *you name it*. Ze hebben hierdoor jarenlang leuk geboerd, maar als een bedrijf omvalt zit de bank er extra diep in.'

Zorgwekkend is de situatie vanuit wetgevend perspectief nu de ambtelijke werkgroep Herziening Faillissementswet al jaren aan het voortmodderen is. De resultaten daarvan worden door het insolventiewereldje allang niet meer serieus genomen. Udink kan dit wel verklaren: 'Historisch komt de wet op voor de belangen van de crediteur. Nu wil men opeens het faillierende bedrijf de helpende hand toesteken en moeten ook de werknemers worden beschermd. Dit is een veel te groot spanningsveld. Het gevolg zal zijn dat crediteuren zich bedreigd zullen gaan voelen en alleen maar nog harder om zich heen zullen gaan slaan. Ik hoop dat de zaak weer van voren af aan wordt bekeken. Aan deskundig advies uit het veld geen gebrek.'

Willem Jan van Andel

Door de nieuwe faillissementswetgeving zullen crediteuren zich bedreigd voelen en nog harder om zich heen gaan slaan

Omdat je bij de rechter een beslissing van een curator kunt bestrijden is het nergens voor nodig de curator als persoon aan te pakken

Van Andel (40, Wijn & Stael) is een leerling van 'meester-curator' en kantoorgenoot Willem Bekkers, die weer samen met Gerhard Gispén van Simmons & Simmons Trenité curator is van Ceteco. Van Andel is thans met Rinke Dulack curator van IT-dienstverlener Landis. Enige tijd na het gesprek wordt bekend dat de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) namens gedupeerde Landis-beleggers (het bedrijf was ooit euro 0,9 miljard waard) 'druk zal gaan uitoefenen op de curatoren' om beter op te komen voor hun belangen. Van de 2.500 werknemers van Landis (internationaal) zijn er rond de 2.000 betrokken bij een doorstart; zij blijven dus aan het werk. Van Andel: 'In een groot aantal activatransacties hebben we levensvatbare delen van de boedel kunnen verkopen. Voor hen valt de impact van dit faillissement dus mee, al zullen de aandeelhouders en de crediteuren daar vermoedelijk anders over denken.'

Van Andel is geschrokken van de houding van een deel van de Landis-werknemers. 'Het wordt als een normale zaak gezien de pc van de zaak mee naar huis te nemen. Van de honderden laptops hebben we na herhaald schrijven slechts een deel kunnen zekerstellen. Ook met andere activa wordt geschoven. We houden er zelfs rekening mee dat er een schaduwboekhouding wordt gevoerd buiten ons om, dat er dus vorderingen worden geïnd zonder dat we dat weten. We zitten er bovenop, maar kunnen het niet uitsluiten. Toen Fokker failliet ging stonden de loyale werknemers huilend aan de poort. Bij Landis zie je het tegenovergestelde: het is ieder voor zich. Er bestaat geen Landis-gevoel; het bedrijf is een conglomeraat dat met stukjes plakband aan elkaar is gekit.'

Van Andel maakt zich tevens zorgen over de toenemende agressiviteit van bepaalde crediteuren die er niet voor terugdeinzen de curator persoonlijk aan te pakken als ze niet direct krijgen waar ze menen recht op te hebben. 'Bij Landis is het ook weer gebeurd. Je hoort er meestal nooit meer iets van, maar ik vind het toch een bedenkelijke ontwikkeling. Je kunt namelijk ook "gewoon" bij de rechter

tegen een beslissing van een curator in het geweer komen. Het is dus nergens voor nodig hem als persoon aan te pakken, tenzij hij natuurlijk echt grote steken heeft laten vallen.' Hij werd voor het eerst met deze praktijk geconfronteerd bij het faillissement van HCS (1992), toen hij optrad als advocaat voor de curatoren; Stibbe stelde toen namens een van de grootste gedupeerden, bouwondernemer in ruste L. Melchior, de curatoren persoonlijk aansprakelijk.

Een ander voorbeeld van deze verharding is de trend dat verschillende schuldeisers zich conform de artt. 74 en 75 Fw. gaan verenigen om meer gewicht in de schaal te kunnen leggen. Van Andel: 'Dat is geen slechte ontwikkeling. Ook een curator is gebaat bij tegenspel. Zo'n commissie van schuldeisers kan de curator onder druk zetten om bijvoorbeeld het bestuur van een onderneming aansprakelijk te stellen en kan zelfs als een curator het te bont maakt bij een rechtbank een verzoek indienen om hem te vervangen. Ten slotte kunnen ze inzage vragen in de urendeclaraties van de curator om te controleren of zijn salarisvoorstellen wel verantwoord zijn.'

Van Andel pleit voor een apart toezicht-organ dat steekproefsgewijs controles uitoefent op de urenspecificaties van curatoren, want 'zoals overal gaat daar natuurlijk ook wel eens iets mis'. De gang van zaken rond het Befra-faillissement bevestigt de relevantie van dit idee. In deze zaak werden twee curatoren van CMS Derks Star Busmann ervan beschuldigd dat ze ruim 300.000 gulden te veel declareerden; het OM besloot weliswaar niet te vervolgen, maar tegen deze beslissing heeft advocaat Moszkowicz weer beroep ingesteld.

Thans is Van Andel in opdracht van de curatoren met drie anderen bezig met een diepgravend onderzoek naar de oorzaken van

het faillissement van Ceteco. Het geeft eens te meer aan hoe klein het wereldje der curatoren is: iedereen kent elkaar en bij de grote faillissementen is iedereen wel op een of andere manier betrokken. ...andere manier betrokken. Als de Ceteco-bestuurders daadwerkelijk aansprakelijk worden gesteld kan dit leiden tot enorme bedragen want moedermaatschappij Hagemeyer heeft een BCA-polis (verzekering tegen aansprakelijkheid van bestuurders en commissarissen), die geldt voor alle dochters en een dekking kent van 50 miljoen dollar. Onlangs werd bekend dat de curatoren de bestuurders en commissarissen en ook accountant Ernst & Young voor de rechter dagen wegens beroepsmatig en verwijtbaar falen. Van Andel: 'Uit het feit dat we er twee jaar mee bezig zijn geweest blijkt wel hoe omvangrijk dit faillissement is en welke belangen op het spel staan. Want het onderzoek wordt natuurlijk betaald uit de boedel en de curatoren achten die investering kennelijk verantwoord.'

Rinke Dulack

Toen Dulack (46) in 1983 kwam binnenlopen bij Van Benthem & Keulen had het kantoor al een grote naam op insolventiegebied: Arnold Leuftink en Ferdinand Keulen waren gezichtsbepalend voor het rechtsgebied. 'In mijn eerste jaar deed ik al direct drie faillissementen waaronder een aannemersbedrijf met zo'n 20 man personeel. Toen werd ik voor het eerst geconfronteerd met het menselijk drama dat vaak met een faillissement gepaard gaat. De RSV-enquête, industriepolitiek: er ontstond opeens grote belangstelling voor het bedrijf in moeilijkheden. Ik werkte in de jaren daarna mee aan Breevast, een van de grote zaken van de jaren tachtig.'

Nu 'doet' Dulack Landis samen met Van Andel. Tussen beide curatoren is sprake van een informele taakverdeling. De verschillende overnames binnen Landis zijn verdeeld terwijl een belangrijk dossier als de banken gezamenlijk wordt gedaan. Dulack: 'Veel harde activa troffen we niet aan. Iedereen had een bureau, een pc en een leasebak. Dan heb

Je kunt je afvragen of al die overnames van Landis wel verantwoord waren, maar de norm was: iedereen doet het

Nestor Louis Deterink

Hoewel pas 52, geldt Louis Deterink (Holland Van Gijzen) als een van de nestoren van curatorenland, evenals Willem Bekkers (Wijn & Stael), Friso Meeter (Landwell), Emiel Bogaerts (Bogaerts & Groenen) en Arnold Leuftink (heeft zich vrijwel teruggetrokken). Van dit kwartet is Deterink nog het actiefst; direct na het gesprek vliegt hij als bewindvoerder van Versatel naar New York. Hij was curator inzake Toolex, Tulip (succesvolle doorstart vanuit surseance), Verolme, Fokker (met vier curatoren een record in de Nederlandse insolventiegeschiedenis), Vie d'Or (de aansprakelijkheidstelling van accountant Deloitte & Touche loopt nog altijd; met commissarissen zijn schikkingen getroffen), DAF en Hofnar Sigarenfabriek, in 1989 zijn eerste grote klus. Maar als non-curator is hij betrokken bij veel andere grote zaken; zo adviseerde hij de Raad van bestuur van Landis. Hij combineert insolventie met een transactiepraktijk.

Wat ziet hij als grote veranderingen in de laatste twee decennia? 'Het is allemaal natuurlijk veel zwaarder geworden. Toen ik begon was het curatorschap nog niet eens een volwaardige specialisatie. Om lid te worden van Isolad moet je nu een toelatingsexamen doen alsmede een zware cursus volgen aan de Grotius Academie. Er is nu zelfs een cursus Financiële Economie aan de Erasmus, die van de curator zowat een volwaardige registeraccountant maakt. Overigens durf ik gerust te zeggen dat Insolad de meest succesvolle specialisatievereniging is van de Orde.'

Ook acht hij een cruciale ontwikkeling de toenemende aanspreekbaarheid van bestuur en commissarissen. In tal van faillissementen zijn onder leiding van Deterink schikkingen getroffen. 'In het kielzog van de bestuurders zijn ook de eisen aan accountants, banken en zaken als een prospectus veel strenger geworden.'

In de nieuwe Faillissementswet waarvan fase 1 thans actueel is (onder meer uitbreiding van de surseance die ook gaat gelden voor preferente crediteuren en separatisten) krijgen bedrijf en werknemers meer bescherming ten koste van de crediteuren. Deterink: 'In conflictsituaties blijf ik kiezen voor de crediteur. Dat wil zeggen: tot de wet zodanig is gewijzigd dat je niet anders meer kunt.'

je altijd wel in meer of mindere mate. Maar in dit geval hebben we KPMG ingehuurd om te onderzoeken of de administratie wel voldoet aan de wettelijke eisen.' Dit alles uiteraard met het oog op mogelijke bestuurdersaansprakelijkheid. Dulack: 'De rol van de bestuurders komt altijd wel in beeld. Zo is Landis ook heel snel gegroeid. Je kunt je achteraf afvragen of al die overnames wel verantwoord waren. Maar wat het toen lastig maakte is dat het de norm was: iedereen doet het. Het management van ondernemingen als Landis stond in die periode onder sterke druk van de omgeving om te expanderen. Als er sprake is van grove zelfverrijking ligt het natuurlijk wat makkelijker. Datzelfde geldt zeker bij een aantoonbaar ondeugdelijke administratie.' De vaste accountant van een failliet kan aansprakelijk worden gesteld als hij een beeld naar buiten heeft gebracht waarvan hij had kunnen of moeten weten dat het in strijd is met de werkelijkheid.

je het wel zo'n beetje gehad. De waarde van de Landis-activa is met name geconcentreerd in de debiteuren. De omzet werd vooral behaald door de distributiepoot die in de verkoop was omdat er te geringe marges werden behaald. Een groot deel van de werknemers was elders gedetacheerd. In die zin was Landis te beschouwen als een uitzendbureau.'

Het zijn vooral de banken en aandeelhouders die hier een zware prijs gaan betalen. Dulack: 'Een syndicaat van negen banken waaronder ABN AMRO en ING heeft € 150 miljoen uitstaan waar aanvankelijk geen zekerheden tegenover stonden. *Non recourse* noemen we dat. Vlak voor het faillissement hebben de banken nog een beperkte kredietfaciliteit gegeven van enkele miljoenen in ruil voor zekerheden ter waarde van € 25 miljoen. Het is de vraag of deze constructie juridisch door de beugel kan. Het zou paulia-neus kunnen zijn.'

Wat Landis ook een typisch modern faillissement maakt is dat er veel geluiden zijn dat er wat is met de cijfers. Dulack: 'Dat zie

Flexplek past in no-nonsense cultuur

De tijd van vaste kamers is voorbij op het kantoor van Dijkstra Voermans Advocaten. Om efficiënter te kunnen werken deed de voor advocaten unieke 'flexplek' zijn intrede, ook voor de partners, al blijft 'duidelijk wie er de touwtjes in handen heeft'.

Daniela Hooghiemstra
journaliste

Bezoekers van het advocatenkantoor Dijkstra Voermans Advocaten kunnen maar naar één verdieping: de ontvangstruimte op de tiende. De receptioniste toetst het nummer in en daar is eenmaal in de lift niets meer aan te veranderen. De NASA-achtige lancering van bezoekers is onderdeel van het 'flex-concept' dat Dijkstra Voermans Advocaten in samenwerking met accountantskantoor BDO een jaar geleden heeft ingevoerd. Het kantoor van de accountants en de advocaten aan de snelweg bij Utrecht bestaat uit open ruimtes waar niemand een vaste plaats heeft. De privacygevoelige dossiers die er tijdens werktijd open en bloot op de tafels liggen, vergen voorzichtigheid. Vandaar die linea

recta-verbinding met de tiende verdieping. De ontvangsthal is ingericht als modern café met een gastvrouw die cappuccino maakt.

De 'flex-gedachte' kwam oorspronkelijk op om kosten te besparen, vertelt Frank Dijkstra, die in 2001 zijn baan als jurist bij BDO verliet om met Harry Voermans een eigen advocatenkantoor op te zetten. 'Gemiddeld is maar tachtig procent van de werknemers op kantoor aanwezig, dus die ruimte kun je besparen. Met vaste kamers heb je 20 vierkante meter per medewerker nodig, met flexplekken maar 12 vierkante meter.'

Een adviesbureau dat voor de herinrichting werd ingeschakeld, hielp ze snel uit de droom: flexplekken zijn geen maatregel om kosten te besparen. Daarvoor is de investering voor de aanpassingen te hoog. Wel raakten de strategische partners BDO en Dijkstra Voermans Advocaten onder de indruk van de efficiency-verbetering die flexplekken volgens het adviesbureau zou opleveren. De deuren kunnen niet meer dicht. Een uur lang een stripboek lezen? 'Absoluut onmogelijk', zegt Dijkstra. Uitgebreid met je moeder bellen? 'Dat valt toch op', zegt Voermans, 'mensen zien elkaar werken en worden daardoor gestimuleerd om dingen op te pakken'.

Werken volgens het flex-concept vraagt van medewerkers ook een eigenschap die in

het individualistische metier van advocaat tamelijk uitzonderlijk is: teamgeest. En dat strookte precies met hoe Dijkstra en Voermans het bij hun nieuwe kantoor graag wilden hebben. Al heeft iedereen zijn specialisme, het beschermen van je eigen werkterrein is bij Dijkstra Voermans Advocaten uit den boze. Door het flex-concept verdwijnen dossiers niet in eigen lathuis, maar worden ze bewaard in een centrale, een voor iedereen toegankelijke archiefkast. 'Eilandjes kennen wij hier niet', zegt Voermans.

De accountants van BDO en de advocaten van Dijkstra Voermans Advocaten flexen niet door elkaar heen; de kantoren hebben hun eigen verdieping. Maar de advocaten komen wel regelmatig bij de accountants over de vloer. 'Onze mensen houden regelmatig spreekuur bij vestigingen van BDO. Wij zijn dan een soort vraagbaak voor juridische kwesties. Als daar cliënten uit voortkomen, is dat mooi. Maar er geldt geen gedwongen winkelnering.'

Bij Dijkstra Voermans Advocaten liggen geen metersdikke papierstapels op de bureaus. Op het kantoor regeert de zogeheten 'clean desk policy'. Als de werknemers 's avonds het gebouw verlaten, zijn de bureaus leeg. Dossiers gaan in de centrale kast, persoonlijke spullen in de 'lockers'. 's Ochtends bij binnenkomst grijp je een draadloze telefoon en pak je je spullen uit de locker waar ook je post op ligt. Na een kop koffie in de 'verkeersruimte', een centrale bar, zoek je een plaats. Je hebt de keus uit de duowerkkamer, de open werkruimte, de halfopen werkruimte, de 'lounge' (voor overleg) of eventueel de 'cockpit' (eenper-

Flexen vraagt van medewerkers iets wat in het individualistische metier van advocaat uitzonderlijk is: teamgeest

Eigenheimers

Bij Wouters Advocaten, later AKD, zouden ze ook ooit aan flexwerken hebben gedaan. Maar Scipio van der Stoep van AKD Prinsen Van Wijmen ziet dat anders. 'Wat we toen bij Wouters Advocaten hadden was een *open plan*, een grote, open ruimte met daarin alle werkplekken. Het was efficiënt, het was woeker met de ruimte. Het geheel was een aantrekkelijke ruimte; de medewerkers werden gestimuleerd omdat het een mooie ruimte was, met moderne apparatuur en mooi meubilair. Door onder andere kasten en hoeken was er sprake van geluidsafscherming. En natuurlijk hadden we ook vergaderruimtes, stilleruimtes en ruimtes waar vertrouwelijke zaken konden worden besproken. Het beviel ons goed, en het is jammer dat we nu door omstandigheden niet meer zulke werkplekken hebben; nu zitten we weer in het cellenmodel.'

Maar echte *hotelling*, waarbij je niet steeds dezelfde werkplek hebt, ik geloof niet dat dat voor de advocatuur werkt. Want anders dan sommige andere zakelijke dienstverleners brengt de advocaat het grootste deel van zijn werktijd door op kantoor. En advocaten zijn eigenheimers, ze willen toch hun eigen plek. Als dat bij Dijkstra & Voermans anders is, ben ik benieuwd hoe lang dat zo blijft.'

soonsruimte die wel dicht kan).

Werknemers hebben draagbare computers die overal kunnen worden aangesloten. Bureaus en stoelen zijn verstelbaar.

Dijkstra en Voermans 'flexen net zo hard mee als de rest', zeggen ze. 'Het idee van: "dit is mijn kamer" heb ik echt achter mij gelaten', zegt Voermans. 'Ik hoef geen duurdere stoel of bureau dan iemand anders. Hiërarchie speelt in die zin geen rol.' Maar de hiërarchie is er wel. Dijkstra spreekt van 'een soort charismatisch leiderschap'. 'Het is bij ons echt wel duidelijk wie er aan de touwtjes trekt. Maar je markeert je positie door daden, niet door een eikenhouten tafel.'

Toch kan het vrije karakter van het flexconcept bedrieglijk zijn. Het vraagt van medewerkers zowel eigen verantwoordelijkheid als teamgeest. En dat kan niet iedereen opbrengen, zo is eerder gebleken uit psychologisch onderzoek. Werknemers die juist behoefte hebben aan duidelijke hiërarchische indeling kunnen door flexplekken tot waanzin worden gedreven. Dijkstra en Voermans spreken van een 'zelfreinigende werking' van hun aanpak. 'Mensen die hier komen voor een sollicitatie merken al vrij snel of dit hen aanspreekt', zegt Dijkstra. Sinds het concept werd ingevoerd, zijn volgens Dijkstra en Voermans een paar medewerkers opgestapt. 'Maar het grootste deel is zeer tevreden.'

Foto's: Eelco Looide

Opinie

Door de aanstelling van Vrienden van het hof frustreert het Joegoslavië-tribunaal het recht van Milošević om zijn eigen verdediging te voeren. Deze stelling verdedigt N.M.P. Steijnen, advocaat van Milošević in juridische aangelegenheden buiten het tribunaal.

Mr. M. Wladimiroff reageert; volgens hem heeft de amicus geen enkele relatie met de verdachte, in dit geval Milošević, en is hij eerder te vergelijken met een advocaat-generaal bijvoorbeeld bij het Europese Hof van Justitie

mr. N.M.P. Steijnen¹

advocaat te Zeist en lid van het International Committee for the Defense of Slobodan Milošević

Het recht om de eigen verdediging te voeren – ‘to defend himself in person’ – is een minimumgrondrecht (art. 6 EVRM, art. 14 IVBPR; zie art. 26 van het Statuut van het Joegoslavië-tribunaal). Of nimmer de eis mag worden gesteld van verplichte rechtsbijstand, is kwestieus. Zo wordt in het Nederlandse stelsel weliswaar aan dit recht in overwegende mate tegemoetgekomen, maar wordt daaraan geen absoluut karakter toegekend, zie de verplichte vertegenwoordiging bij cassatie in strafzaken. Ook het Europese Hof laat toe dat in sommige gevallen de wetgever wellicht rechtsbijstand verplicht mag stellen als de aard van de procedure dit vereist. Maar voor procedures waarvoor expliciet wordt bepaald dat het voeren van de eigen verdediging een basisrecht is – zoals de

Joegoslavië-tribunaal

Kanttekeningen bij de amici curiae

processen van het Joegoslavië-tribunaal – moet dit recht voluit worden gerespecteerd. Zo ook jegens Milošević, die steeds weer heeft onderstreept zijn verdediging te willen voeren.

Objectief perspectief

Nu heeft het tribunaal in het geval van Milošević drie amici curiae aangesteld, op voorstel van de Nederlandse advocaat mr. Wladimiroff. In het *Advocatenblad* 2001-16 (21 september 2001) zei Wladimiroff over zijn aanstelling: ‘Mij leek dat zo iemand [een amicus curiae] ook in het geval van Milošević de verdediging op zich zou kunnen nemen, maar dan zonder dat Milošević de cliënt is. Onafhankelijk van de verdachte geven we het objectieve perspectief van de verdediging.’ (p. 621). Hoe een verdediging kan bestaan zonder cliënt is natuurlijk een diep raadsel. En van eenzelfde onzinnigheid is dat er zoiets zou zijn als een ‘objectief perspectief van de verdediging’ dat ‘onafhankelijk van de verdachte’ zou kunnen bestaan. Want wie anders dan Wladimiroff en zijn mede-amici maken uit wat dat ‘objectieve perspectief van de verdediging’ is? En daarmee blijkt dat ‘objectief’ verdedigingsperspectief zo subjectief als maar zijn kan, en bovendien is het ‘onafhankelijk van de verdachte’, dat wil zeggen geheel los van wat de verdachte daarvan vindt.

Waarom is het Joegoslavië-tribunaal dan toch meegegaan met een dergelijke constructie? De motivering in de aanstellingsbeschikking luidde dat dit ‘wenselijk’ werd geacht en ‘van belang om een fair trial te verzekeren’. Het tribunaal kon zich hiermee profileren als wezenlijk bekommerd om een ‘fair trial’ voor Milošević. En dat was hoognodig, om te maskeren wat er inmiddels was gebeurd met het recht ‘to have ade-

quate facilities for the preparation of his defence’ (art. 6 EVRM, art. 14 IVBPR en art. 21 van het tribunaal-statuuut).

Adequate facilities

Milošević wilde zelf zijn verdediging voeren maar deed geen afstand van zijn recht op voldoende faciliteiten om zijn verdediging goed voor te bereiden. Reeds ten tijde van detentie in Belgrado en vóór zijn uitlevering naar Den Haag had hij zich voorzien van een internationaal team van advocaten, het International Committee for the Defence of Slobodan Milošević (ICDSM), dat hem zou assisteren bij de voorbereiding van zijn verdediging. Maar de tribunaal-administratie heeft stelselmatig de samenwerking van Milošević met dit team geprobeerd te saboteren en te verhinderen.

Allereerst werd de toegang tot Milošević zoveel mogelijk beperkt, door eenvoudig niet te responderen op een verzoek om toelating. Werd dan uiteindelijk, na veelvuldig rappelleren, incidenteel wél toestemming gegeven tot een bezoek, dan werd dit voorgesteld als goedgunstigheid van een voor het tribunaal volstrekt onverplicht karakter. De toegang werd dan in tijd strikt gelimiteerd, confidentieel contact werd onmogelijk gemaakt en uitwisseling van stukken werd verboden. Herhaaldelijk moest worden vastgesteld dat correspondentie verstuurd naar Milošević, niet bij hem aankwam. Uiteindelijk werd de Canadese advocaat Christian Black door de tribunaal-administratie geheel in de ban gedaan, omdat hij uitlatingen van Milošević had doorgegeven aan de Duitse pers.

Ten slotte kwam het tribunaal, geheel onverwacht en buiten overleg met betrokkenen, met een benoemingsbesluit van Ramsey Clark en Livingston tot ‘vaste legal advisers’ van Milošević, met het alleenrecht

1. In dat kader trad hij op in het kort geding dat door Milošević werd aangespannen tegen de Nederlandse Staat na diens uitlevering en detentie in Den Haag; aansluitend voerde hij, in samenwerking met de Franse advocaat Vergès, de Canadese advocaat Black en anderen, als gemachtigde van Milošević een procedure voor het EHRM.

om als zodanig op te treden. Clark, verbonden met het ICDSM, werd alleen al door zijn leeftijd verhinderd om veelvuldig de oceaan over te steken en Livingston is zowel bij het ICDSM als bij Milošević onbekend. Bij voorbaat was duidelijk dat deze constructie voor Milošević volstrekt onaanvaardbaar was. Met deze manipulatie slaagde de tribunaal-administratie erin om de deur definitief gesloten te krijgen voor de door Milošević zelf gekozen legal advisers.

Mij trof op hoofdlijnen eenzelfde bejegening, maar omdat ik als advocaat voor Milošević optrad in Nederlandse rechtsprocedures, kon het contact met mijn cliënt niet volledig worden uitgesloten. Wel stond de schaarse toegang die mij werd verleend onder de uitdrukkelijke restrictie dat slechts gesproken mocht worden over de Nederlandse rechtsprocedure en werd elk contact gemonitord. Dit laatste werd pas anders toen ik door Milošević gemachtigd werd om een procedure aanhangig te maken bij het Europese Hof voor de rechten van de mens. Ook hier ging de tribunaal-administratie pas overstag onder druk van een dreigend kort geding en onder de zure kanttekening dat het eigenlijk niet aan de inhoud van dit Agreement gebonden is,

omdat het tribunaal geen verdragspartij is.

Toen het proces begon, verkeerde Milošević dan ook in een hopeloos geïsoleerde positie. Hij beschikte slechts over een vaste telefoonlijn met zijn partij-achterban in Belgrado en zijn twee Joegoslavische huisadvocaten mr. Tomanovic en mr. Ognjanovic. Na veelvuldig beklag hierover heeft het tribunaal de contactmogelijkheden met de beide Joegoslavische advocaten iets versoepeld. Dit betekent niet dat de enorme achterstand die Milošević heeft tegenover het machtige en omvangrijke apparaat van de Prosecutor verkleind zou zijn. Met kunst en vliegwerk, probeert Milošević van zijn procesvoorbereiding het beste te maken.

Uitgemanoeuvreerd

Met de benoeming van de amici curiae werd dit alles gecamoufleerd. Bovendien behoren de amici curiae tot de hofhouding van het tribunaal, en worden ze daardoor gecontroleerd, terwijl de ICDSM-adviseurs tot het kamp van Milošević behoren en zich aan disciplineren door het tribunaal onttrekken. De drie amici kregen alle rechten die normaal ook aan een gekozen advocaat worden toegekend, inclusief het recht alle soorten 'motions' in te dienen en 'submis-

sions' te maken en kruisverhoren af te nemen en ook overigens te handelen 'in any other way designated counsel considers appropriate in order to secure a fair trial'. Hiermee beschikt het tribunaal over een aantal pseudo-advocaten dat bovendien fungeert als breekijzer voor de processtrategie van Milošević, die er vanuit gaat dat het tribunaal onrechtmatig is.

Een voorbeeld. Milošević heeft er steeds op gehamerd dat zijn ontvoering uit Joegoslavië en zijn detentie in Scheveningen onrechtmatig waren en dat hij het tribunaal beschouwde als een illegitieme instelling. De trial chamber vroeg Milošević uiteindelijk dit maar op papier te zetten. Onmiddellijk togen ook de amici curiae aan het werk om de bezwaren tegen de rechtmatigheid te formuleren, maar anders dan Milošević kwalificeerden zij hun paper uitdrukkelijk als een 'preliminary motion'. Daarmee verschaften ze het tribunaal de gelegenheid om het paper van Milošević en van de amici curiae zonder onderscheid als een gezamenlijke 'preliminary motion' te beschouwen, en dus als een stuk vallend binnen de procedurevoorschriften van het tribunaal. Zodat het tribunaal de daaropvolgende behandeling ter zitting kon beschouwen als een formele zitting, waarin

Foto: ANP

(v.l.n.r.) Steven Kay, Wladimiroff, Alfons Orie en Silvia Bertodani overleggen met de aanklager Grant Niemann

mede aan de orde kon zijn de habeas corpus-kwestie, waaromtrent een specifieke regulering in de tribunaal-bepalingen ontbreekt. Zonder dat Milošević zich daar ook maar een seconde van bewust was, werd zo het kader geschapen voor een voorziening door de trial chamber in het habeas corpus-vereiste. Hij kon zich daarop niet voorbereiden en werd op dit punt uitgemanoeuvreed.

Munitie

De uitlatingen als door de trial chamber aan Wladimiroff toegeschreven, hebben Milošević tot hernieuwde actie tegen de amici aangezet. Het ontslag van Wladimiroff is niet het einddoel, dat is de terugtrekking van alle amici. Milošević wil ondanks dat recente ontslag een uitspraak van de tuchtorganen van de Nederlandse

balie over het optreden van Wladimiroff, mede in de hoop dat een dergelijke uitspraak munitie oplevert tegen de overige amici. ■

Reactie

Mr. M. Wladimiroff
advocaat te Den Haag

De door mr. Steijnen verdedigde stelling heeft geen weerklank gevonden bij de rechters van het Joegoslavië Tribunaal (ICTY). Hoewel ik geen voorstander ben van het doorprocederen buiten de rechtszaal, geef ik hieronder bij wege van uitzondering op verzoek van de redactie van het *Advocatenblad* een reactie.

Legitimiteit tribunaal

De oprichting van het ICTY is gebaseerd op het zevende hoofdstuk van het Handvest van de Verenigde Naties dat de bevoegdheden regelt van de Veiligheidsraad met betrekking tot de handhaving van vrede en veiligheid.¹ De vraag of deze bevoegdheden tevens de oprichting van een gerecht omvatten is in de eerste zaak (Tadić) voor het ICTY² al in 1995 opgeworpen.³ Bij beslissing van 10 augustus 1995⁴ oordeelt de Trial Chamber dat de oprichting van het tribunaal geen jurisdictie-vraag opwerpt en dat zij niet bevoegd zijn de competentie van

de Veiligheidsraad in deze te beoordelen. De appèlkamer van het ICTY oordeelt anders en bij beslissing van 2 oktober 1995⁵ motiveren de rechters waarom zij wel bevoegd zijn de betwisting van de validiteit van de oprichting van het ICTY door de Veiligheidsraad te beoordelen en zij komen tot de slotsom dat de oprichting van het ICTY legaal is. Na deze uitspraak is ook de legitimiteit van oprichting van het Rwanda Tribunaal (ICTR) door de Veiligheidsraad betwist. Ook deze rechters komen tot het oordeel dat ook de oprichting van het ICTR legaal is.⁶ Dit wekt geen verbazing, omdat de appèlkamer voor het ICTY ook de appèlkamer van het ICTR is. Aandacht verdient dat in het door Milošević ondertekende Dayton Akkoord het ICTY wordt erkend.⁷ Inmiddels staat wel vast dat de beide tribunalen legaal zijn en dat zij competent zijn binnen hun statutaire jurisdictie.⁸

Om hem moverende redenen erkent de verdachte het ICTY nu niet meer en meent hij dat het een 'false tribunal' is. Anders dan mr. Steijnen doet voorkomen, heeft de ver-

dachte zelf bezwaar gemaakt en heeft de verdachte in augustus 2001 een Preliminary Protection Motion ingediend.⁹ Op verzoek van de rechters hebben de amici curiae op 19 oktober 2001 een Brief on Jurisdiction ingediend, waarin zij de argumenten van de verdachte van juridische beschouwingen voorzien. Bij beslissing van 8 november 2001 verklaren de rechters, onder meer met een verwijzing naar de hierboven genoemde jurisprudentie, de bezwaren van de verdachte ongegrond.¹⁰

Amicus curiae

De consequentie van de ontkenning van de legitimiteit van het tribunaal is dat de verdachte geen advocaat wil, omdat hij meent dat het een daad van erkenning van het proces zou zijn. De verdachte heeft, geheel in overeenstemming met het Statuut van het tribunaal, dat het recht van een verdachte zichzelf te verdedigen uitdrukkelijk erkent¹¹ er voor gekozen geen raadsman te aanvaarden. Omdat in een accusatoir systeem de procesvoering uit balans kan raken wanneer een verdachte geen raadsman wil,

heeft het procesrecht van het ICTY van begin af aan, net zo als dat in Angelsaksische rechtsstelsels het geval is, voorzien in de mogelijkheid van een amicus curiae.¹² Een amicus wordt benoemd door de rechters en een zodanige benoeming heeft, gezien het recht zichzelf te verdedigen, niet tot strekking dat de amicus als raadsman wordt toegevoegd aan de verdachte. De amicus treedt niet op voor of namens de verdachte en heeft geen professionele relatie met de verdachte. De amicus vervult zijn functie vanuit een eigen verantwoordelijkheid op uitnodiging van de rechters ten behoeve van de rechtspleging.

De Trial Chamber heeft een en ander vastgelegd in een aantal orders¹³ die de amicus instrueren 'to assist the Trial Chamber by (a) making any submission properly open to the accused by way of preliminary

or other pre-trial motion, (b) making any submissions and objections to evidence properly open to the accused during the trial proceedings and cross-examining witnesses as appropriate, (c) drawing to the attention of the Trial Chamber any exculpatory or mitigating evidence, or (d) acting in any other way which designated counsel considers appropriate in order to secure a fair trial 'later aangevuld met de opdracht '[to] assist the Trial Chamber by (1) drawing the attention of the Trial Chamber to any defences, for example, self-defence, which may properly be open to the accused to raise on the evidence and (2) making submissions as to the relevance, if any, in this trial of the NATO air campaign in Kosovo.¹⁴

Als een advocaat-generaal

Afgezien van de feitelijke gang van zaken zou men de amicus kunnen vergelijken met een advocaat-generaal bij Europese Hof van Justitie of het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, die de rechters onafhankelijk adviseert over de merites van de zaak. Tegen deze achtergrond is er geen sprake van dat een amicus op enigerlei wijze als advocaat optreedt of dat hij hoe dan ook als belangenbehartiger van de verdachte optreedt. Hij is niet aan de verdachte toegevoegd en hij wordt niet door de verdachte geïnstrueerd, noch treedt hij in diens bevoegdheden als advocaat in eigen zaak. Een beoordeling van de amicus curiae in vergelijking met een raadsman naar nationaal recht miskent het eigen karakter van de amicus in het autonome systeem van het ICTY.

Noten

- 1 Zie in het bijzonder art.41 van het *Handvest van de Verenigde Naties*.
- 2 De processtukken van het ICTY zijn te raadplegen op www.un/icty.org.
- 3 Voor een samenvatting van de argumenten, zie paragrafen 27-51 van de beslissing in noot 5.
- 4 Trial Chamber II in de Tadić zaak (IT-94-1-T) gepubliceerd in *Annotated Leading Cases of International Criminal Tribunals*, vol. 1, 1999, p. 13-30. Zie paragrafen 1-40.
- 5 Appeals Chamber in de Tadić zaak (IT-94-1-AR72), gepubliceerd in *Annotated Leading Cases of International Criminal Tribunals*, vol. 1, 1999, p. 33-139. Zie ook instemmende Separate Opinions van Judge Li, Judge Abi-Saab, Sidhwa en de Separate Declaration van Judge Deschênes.
- 6 Beslissing van Trial Chamber I van 18 juni 1997 in de Kenyabashi zaak (ICTR-96-15-T).
- 7 Dayton Akkoord van 10 november 1995.

- 8 Zo ook het EHRM in de zaak Naletilic van 4 mei 2000 (2000-V-p. 491-495) en de Pres. Rb Den Haag in de zaak Milošević van 31 augustus 2001 (KG 2001, 258).
- 9 Preliminary Protective Motion van de verdachte van 9 augustus 2001, para 8 en een Memorandum van de verdachte van 30 augustus 2001 met bijlagen. Zie ook de door de verdachte geschreven notitie van 2 juli 2001 en de transcripts van de zittingen van 3 juli en 30 augustus 2001;
- 10 Beslissing van de Trial Chamber III in de Milošević zaak (IT-99-37-PT).
- 11 Art.21, lid 4 aanhef en onder d van het Statuut luidt: In the determination of any charge against the accused pursuant to the present Statute, the accused shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality: [...] d. to be tried in his presence, and to defend himself in person [...].

- 12 Regel 74 van de Rules of Procedure and Evidence luidt: A Chamber may, if it considers it desirable for the proper determination of the case, invite or grant leave to a State, organization or person to appear before it and make submissions on any issue specified by the Chamber.
- 13 Order inviting designation of amicus curiae in de zaak Milošević van 30 augustus 2001, van 30 oktober 2001 en van 23 november 2001.
- 14 Order concerning amici curiae van 11 januari 2002.

(advertentie)

BRAAKMAN ADVOCATEN

Advocaatskantoor Braakman te Helmond
zoektocht voor de algemene praktijk een

STAGIAIRE/MEDEWERKER

Buiging in de rechtspraak en/of een reeds gedeeltelijk doorlopen stage
streekt tot aanbeveling. Sollicitatie kan ook kortom uitbreiden
binnen weertien dagen na leiding te richten aan:

Braakman Advocaten
Merlozeweg 5
5707 AA Helmond
Tav. Mr L. C. J. Sars
Tel.: 0492 - 544 415

FIF 33

RECHTEREN- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocatuur en het bedrijfsleven.
Voorzienend in bedrijfsrechtelijke in formatie- en rechtspraak.

- overmatig rechtspraak
- rechtspraakrechtelijke
- fiscale
- overtuiging concurrentheffing
- handelsinformatie
- publiek-onderzoek

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 08 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochure aan voor een informatiepakket aan klanten.

Bemiddelen: Hoofdstadweg 185, 3021 DM Rotterdam
Communicatiebureau: Postbus 25290, 3001 BE Rotterdam

Kwekersrecht

Omdat Ricardo Dijkstra in zijn stuk over kwekersrecht (*Advocatenblad* 2002-18, pp. 798-802) enkele aspecten zou hebben onderbelicht, worden in deze reactie de puntjes op de i gezet.

M. van der Ven

advocaat en kwekersrechtgemachtigde te Voorburg¹

Voor de meeste in Nederland ontwikkelde rassen wordt thans communautair kwekersrecht aangevraagd bij het Communautair Bureau voor Plantenrassen in het Franse Angers. In de praktijk zal men eerder met de bepalingen van het communautaire kwekersrecht te maken krijgen, dan met de bepalingen van onze nationale wetgeving. Bovendien bepaalt art. 92 van de Verordening dat voor een ras waarvoor een communautair kwekersrecht is verleend, geen nationaal kwekersrecht mag worden verleend, en voorts, dat indien aan de houder vóór de verlening van het communautaire kwekersrecht een ander recht (bijvoorbeeld een Nederlands kwekersrecht) voor hetzelfde ras is verleend, op die aan deze bescherming verbonden rechten tijdens de geldigheidsduur van het communautaire kwekersrecht geen beroep kan worden gedaan. Vanwege dit alles is de beperking van het onderwerp tot de Zaaizaad- en Plantgoedwet (hierna: ZPW), die Ricardo Dijkstra in noot 2 aankondigt, geen goede keuze.

Nieuwheid

Naast de vereisten van art. 29 ZPW, bepalende dat voor een ras kwekersrecht wordt verleend indien het voldoende onderscheidbaar (lid 1a), homogeen (lid 1b) en bestendig (lid 1c) is, moet het ras ook voldoende nieuw (lid 3) zijn. Dijkstra stelt dat de nieuwheid wordt geschaad indien van een ras op het tijdstip van de indiening van de aanvraag reeds teeltmateriaal of geoogst materiaal van dat ras met toestemming van de rechthebbende is verkocht of anderszins ter beschik-

king is gesteld met het oog op exploitatie van dat ras. Dit is slechts ten dele waar. Want art. 29 lid 3 onder a bepaalt dat het ras wel mag zijn verkocht of anderszins ter beschikking mag zijn gesteld om volgens de ZPW nog als *nieuw* te kunnen worden aangemerkt en dus nog voor verlening van kwekersrecht kan worden aangemeld, mits zodanige verkoop of terbeschikkingstelling in Nederland echter niet langer dan één (1) jaar voor de datum van aanvraag in Nederland heeft plaatsgevonden.

Voor verkoop en terbeschikkingstelling van het ras buiten Nederland geldt dat zodanige handelingen niet langer dan vier (4) jaar (voor bomen en wijnstokken zelfs 6 jaar) voor de datum van aanvraag in Nederland mogen hebben plaatsgevonden (art. 29 lid 3 onder b en c), wil nog een aanvraag voor het ras in Nederland kunnen worden ingediend. Deze zogenaamde 'period of grace' kan ook nog worden beïnvloed door het recht van voorrang ex. art. 34 ZPW (zie hierna).

Voorrang

Ten aanzien van dit recht van voorrang stelt de schrijver terecht dat het invoeren daarvan tot gevolg zou kunnen hebben dat de ene aanvraag voorrang heeft ten opzichte van een andere aanvraag, terwijl deze laatste aanvraag in het desbetreffende land eerder werd ingediend. Maar bovendien is het invoeren van voorrang ook van belang voor het bepalen van de nieuwigheid van het aangevraagde ras, en dus voor de mogelijkheid om überhaupt nog kwekersrecht te kunnen aanvragen. Immers, het invoeren van voorrang heeft in de praktijk tot gevolg heeft, dat de datum van indiening van de vroegere aanvraag wordt beschouwd als de datum van de later, met een beroep op voorrang ingediende aanvraag.

Omvang van bescherming

De beschermingsomvang gaat verder dan het door de schrijver genoemde uitsluitend recht wat de houder heeft om teeltmateriaal als ook geoogst materiaal van het beschermde ras voort te brengen of in de handel te brengen. Art. 40 lid 1 bepaalt dat de houder van het kwekersrecht op een ras niet alleen het uitsluitend recht heeft om teeltmateriaal voort te brengen of in de handel te brengen, maar ook om teeltmateriaal van zodanig ras verder te vermeerderen, ten behoeve van de vermeerdering te behandelen, verder te verhandelen, uit te voeren, in te voeren, voor één van deze doeleinden in voorraad te hebben alsmede deze handelingen te doen verrichten.

Het kunnen toepassen van deze meer uitgebreide beschermingsomvang zou van belang kunnen zijn in situaties, waarin derden inbreukmakend teelt- c.q. geoogst materiaal van een kwekersrechtelijk beschermd ras onder zich hebben, zonder dat deze derden zich daadwerkelijk met vermeerdering van het ras hebben beziggehouden.

Afgeleid ras

De schrijver vindt het blijkbaar onbillijk indien een houder van een kwekersrecht voor een oorspronkelijk ras niets zou kunnen doen tegen de bescherming van muntanten, ontstaan uit dit oorspronkelijke ras. Ter uitbreiding van de beschermingsomvang van het kwekersrecht voor een oorspronkelijk ras zou daarom in de ZPW de rechtsfiguur

(advertentie)

Maatwerk voor uw maatschap
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

TEL 010 - 240 06 05

Reactie

van de zogenaamde 'afgeleide rassen' zijn opgenomen.

Het is niet duidelijk of muntanten altijd als afgeleide rassen moeten worden aangemerkt, te meer omdat niet duidelijk is wat nu precies onder afgeleide rassen moet worden verstaan. Uit art. 41 lid 2 ZPW blijkt (overigens niet geheel overeenkomstig de Verordening), dat een ras wordt beschouwd als afgeleid ras indien het hoofdzakelijk is afgeleid van het oorspronkelijke ras (...), met behoud van de expressie van wezenlijke eigenschappen die het resultaat zijn van een bepaald genotype of combinatie van genotypen van het oorspronkelijke ras. Uit de tekst van dit artikel moet verder worden afgeleid, dat zodanig ras (uiterlijk) onderscheidbaar is van het oorspronkelijke ras.

In de praktijk blijkt deze bepaling maar moeizaam hanteerbaar, ook al omdat niet duidelijk is wanneer een afgeleid ras de expressie van wezenlijke eigenschappen van het oorspronkelijke ras heeft behouden. De bloemkleur van een rozenras bijvoorbeeld lijkt een wezenlijke eigenschap van dit ras, zodat verandering daarvan bij het ontstaan van een mutant uit dit ras, deze mutant als niet-afgeleid ras lijkt te doen bestempelen. Daarentegen bepaalt de Verordening, dat de afleidings-

handeling die de mutant (en wellicht ook de verandering van bloemkleur) heeft doen ontstaan, buiten beschouwing moet worden gelaten bij de vaststelling of het afgeleide ras de expressie van wezenlijke eigenschappen van het oorspronkelijke ras heeft behouden (art. 13 lid 6, onder c Verordening). Dit zou kunnen betekenen dat een communautair kwekersrechtelijk beschermde rode roos, en een daaruit ontstane gele mutant toch als oorspronkelijk ras respectievelijk afgeleid ras van elkaar worden gezien, en dat het communautaire kwekersrecht op het rode rozenras zich ook uitstrekt tot de gele mutant. Wellicht dat deze redenering aan de hand van de ZPW niet is vol te houden.

Overigens laat dit onverlet dat voor de gele mutant wel kwekersrecht zou kunnen worden aangevraagd en verleend (hetgeen in de praktijk ook daadwerkelijk gebeurt), mits is voldaan aan de wettelijke vereisten voor bescherming (fenotypisch onderscheidbaar, homogeen, bestendig en nieuw, art. 29 ZPW en 6 t/m 10 Verordening).

Noot

1 Het artikel is samengesteld door de sectie intellectuele eigendomsrecht van advocatenkantoor Van

Claus

De in het vorige nummer (*Advocatenblad* 2002-19, 18 oktober jl., p. 865) geplaatste spotprent op het overlijden van Z.K.H. Prins Claus achten wij in hoge mate grievend voor Hare Majesteit de Koningin, haar familie en met haar voor een groot deel van het Nederlandse volk, en derhalve in strijd met hetgeen een advocaat betaamt. Niet alleen slaat de tekst in het licht van de recente gebeurtenissen de plank volledig mis. Daarnaast getuigt het macaber karakter van de afbeelding van een voor een advocaat ontoelaatbaar gebrek aan respect voor de gevoelens van een vrouw die, na jaren het lijden van haar echtgenoot te hebben aangezien, hem zojuist ten grave heeft gedragen.

De Orde beijvert zich bij voortduring voor het creëren van

regelgeving die ongepast gedrag van een advocaat tot in details dient te voorkomen. Diezelfde Orde van Advocaten dient er op toe te zien dat de publicaties in haar officiële orgaan naar behoren voldoen aan de daaraan op grond van diezelfde regelgeving te stellen eisen. Wij betreuren het dat de Orde dit bij de onderhavige publicatie uit het oog heeft verloren.

(*Namens de maatschap van Kortman Advocaten, Den Haag, mr. M. Chr. Oosterhuis-Smits*)

Klontering van eenpitters

(*Dekenrede, Advocatenblad* 2002-18, p. 790v.)

Hoewel het tot dusverre nog niet met zoveel woorden is uitgesproken, kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat het beleid van de Orde er al op gericht is om het met name eenmanszaken flink moeilijk te maken, in de hoop dat zij zullen 'klonteren'. Denkt u maar aan het twee-handtekeningvereiste voor de Stichting Derdengelden of aan de klachtenfunctionaris bij de klachtenregeling die nu aan de orde is. Dit alles natuurlijk met als argument dat het in het belang van de rechtszoekende is. Maar wel met gevolg dat aan deze regelingen door eenmanskantoren niet, dan wel met zeer grote moeite, kan worden voldaan.

Ik waarschuw nog maar eens dat klontjes kunnen tegenvallen, zeker wanneer die gedwongen totstandkomen. Gedwongen samenwerking is immers geen garantie dat er een goede samenwerking tot stand zal komen en de ontstane combinaties niet veeleer weer snel uit elkaar zullen vallen!

De deken vergeet kennelijk dat eenmanskantoren (en kleine kantoren) een eigen segment van de rechtzoekenden bedienen, veelal burgers en kleine bedrijven, en daardoor een eigen bestaansrecht hebben. Onze grote, commerciële, broeders laten deze cliënten immers meestal links liggen. Dat geldt temeer voor die grote kantoren die helemaal geen bijstand meer verlenen aan toegevoegde cliënten!

Daarnaast verwijz ik naar een eigen probleem dat grote(re) kantoren hebben, vide het komende congres: 'Advocaat, leef je nog?' Vele jonge advocaten zijn door burn-out lange tijd niet in staat de praktijk uit te oefenen. Een probleem dat in ieder geval bij eenmanskantoren niet speelt. Misschien dat het beleid van de Orde er in de toekomst beter op gericht kan zijn om deze grote kantoren te 'ontklonteren' want deze situatie acht ik niet in het belang van de rechtzoekende!

(*mr. I. W. Korteweg, eenpitter te Rotterdam*)

In het nieuws

Protocol Haags strafpiket ondertekend

Maandag 21 oktober hebben vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie, de politie, de Raad voor de Rechtsbijstand, de rechtbank en de Orde van Advocaten (allen te Den Haag) het 'Protocol rechtsbijstand Strafpiket in het arrondissement Den Haag' ondertekend. In het protocol zijn samenwerkingsafspraken opgenomen die moeten bijdragen aan het goed functioneren van het strafpiket. Eerder zijn ook in Rotterdam en Dordrecht dergelijke afspraken gemaakt.

In het protocol zijn verschillende verplichtingen opgenomen voor de deelnemende partijen. Zo is ten aanzien van de politie bepaald dat die de piketcentrale van de raad 'ogenblikkelijk' na de in verzekeringstelling van een verdachte in kennis moet stellen. Daarbij moet gebruik worden gemaakt van een door de Raad vastgesteld meldingsformulier, waarbij onder andere ook het doorkiesnummer van de behandelend rechercheur wordt vermeld. Dat laatste moet eindeloos heen en weer bellen door advocaten tegengaan. Verder wordt in het meldingsformulier aangegeven of de verdachte een voorkeur heeft voor een bepaalde piketadvocaat.

Belangrijkste bepaling ten aanzien van advocaten is dat deze de ontvangen meldingen persoonlijk afhandelt, en dat hij ook zelf de rechtsbijstand aan de verdachte bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris verleent. Slechts in het geval van 'bijzondere omstandigheden' kan een advocaat zich laten vervangen. Daarmee moet een einde komen aan de bij sommige kantoren gangbare praktijk dat de piketadvocaat zich laat vervangen door kantoorgenoten, in bepaalde gevallen ook stagiaires.

Verder is in het protocol ten aanzien van advocaten bepaald dat het strafpiket duurt van 9.00 uur 's ochtends tot 21.00 uur 's avonds, en dat hij zorgdraagt voor een goede bereikbaarheid, zowel per telefoon als per telefax. Mocht de advocaat door bijzondere omstandigheden niet in staat zijn meldingen in ontvangst te nemen, dan stelt hij zo spoedig mogelijk de piketcentrale en de aan hem gekoppelde reserveadvocaat in kennis. Als de advocaat niet meer in staat is de verdachte voor 21.00 uur te bezoeken, dan geeft hij dat door aan de verdachte, dan wel de betrokken rechercheafdeling.

De ondertekenaars van het document benadrukken dat het protocol niet zozeer bedoeld is om de gangbare piketpraktijk te veranderen, als wel om deze vast te leggen. 'Het zijn voor een groot deel oude afspraken, die nu in één document zijn gecodificeerd. Op deze wijze willen alle betrokken partijen wat meer lijn in de afhandeling van piketzaken brengen,' aldus J. Stikvoort, plaatsvervangend korpschef van de politie Hollands Midden.

Mr. W. de Vries ondertekende het protocol namens de Orde van Advocaten in het arrondissement Den Haag. Hij stelde dat hij als deken zal toezien op de naleving ervan. 'Advocaten die zich niet aan de bepalingen uit het protocol houden, worden daar door ons op aangesproken. Uiteindelijk kan een advocaat zelfs van de piketlijst worden geschrapt, maar zo'n vaart zal het doorgaan niet lopen.'

Het protocol is te vinden op BalieNet, onder de knop nieuws.

Europese Ombudsman: privacyregels worden misbruikt

De Europese Ombudsman vreest dat de openbaarheid van bestuur onder druk komt te staan, omdat steeds vaker een beroep op privacywetgeving wordt gedaan om openbaarmaking van documenten tegen te houden. Dat schrijft ombudsman J. Söderman in een brief aan Commissievoorzitter Prodi. Söderman verwijst naar een aantal voorbeelden van de in zijn ogen verkeerde interpretatie van de privacyregels. Zo aarzelt het Europees Parlement om een register openbaar te maken met de namen van medewerkers van europarlementariërs. Dit zou namelijk hun privacy schaden. Söderman pleit ervoor om bij de komende evaluatie van de Europese privacywetgeving artikelen toe te voegen die duidelijk maken dat privacywetgeving niet gebruikt mag worden om de openbaarheid van bestuur te ondergraven.

Bron: Staatscourant, 22 oktober 2002

Bestuursreglement rechtbanken

De rechtbanken Dordrecht en Middelburg hebben hun bestuursreglementen gepubliceerd in de *Staatscourant*. Die hebben betrekking op onder andere de vaststelling van de onderdelen van de organisatie van de rechtbank, de gerechtshofvergadering en de benoeming van rechters en bestuursleden.

MOT per 1 januari op sterkte

Het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties (MOT) en het Bureau voor politieke ondersteuning van de Landelijk Officier van Justitie inzake de wet MOT (BLOM) moeten per 1 januari 2003 personeel op sterkte zijn. Dat schrijft minister Donner van Justitie in een brief aan de Tweede Kamer. Uitbreiding van het aantal fte's bij de twee bureaus is nodig in verband met de uitbreiding van de meldingsplicht tot 'handelaren in zaken van grote waarde' en vrije beroepsbeoefenaren, waaronder advocaten. Voor de uitbreiding van het MOT en BLOM wordt 1,5 miljoen euro per jaar uitgetrokken. Het is nog onduidelijk wanneer precies de meldingsplicht voor advocaten in werking zal treden.

DE FE B LA

‘Jonge advocaten staan voortdurend bloot aan de conservatieve boodschap dat normale kantoortijden niet thuishoren in dit vak’

Het adagium *Virtus nobilitat* is vervangen door een nieuw devies: *vrije tijd adelt!* Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goosens
freelance journalist

Mr. Julien Luscuere (30), derdejaars stagiaire bij Rischen en Nijhuis Advocaten in Rotterdam. Luscuere woont samen met Astrid de Pauw (28), salesmanager bij een internetbedrijf. Samen hebben zij twee zonen, Esteban (2) en Luiz (3 maanden).

Zondagavond 20.30 uur. Luscuere zit met zijn gezin in de Morvan, Frankrijk, waar hij vakantie viert in het huis van zijn ouders. Luscuere heeft zichzelf aangemeld bij de redactie omdat hij zich opwindt over het hardnekkige vooroordeel dat mensen (en vooral mannen) als beginnend advocaat, maar vaak ook als medewerker en partner, niet in deeltijd kunnen werken.

‘Toen ik besloot om advocaat te worden wist ik al dat ik, net als Astrid, maximaal vier dagen wilde werken. Onze oudste was nog niet geboren, dus toen ik tijdens mijn sollicitatiegesprek over parttime werken begon werd ik wel raar aangekeken. Men vroeg zich vooral af of ik de beroepsopleiding wel zou halen. Met enige terughoudendheid werd ik aangenomen. Ook mijn medecursisten keken verbaasd toen ik ‘maar vier dagen’ bleek te werken. Jaargenoten van de grotere kantoren hadden het zelfs over standaard zes werkdagen per week. Eén stagiaire vertelde met enige trots dat het doordeweeks zo druk was, dat hij geen tijd overhield om zijn collega’s te spreken over privé-aangelegenheden. Dus

Eigen foto's

bezocht hij op zondagen de instuif op kantoor, waarbij iedereen *casual* gekleed nog wat werk kwam afronden terwijl men ‘lekker laagdrempelig even bijkletste’. Ik viel van mijn stoel toen ik dat hoorde.

Eigenlijk is het helemaal niet verrassend dat zo’n bufferaar zich geen leven buiten het werk meer kan voorstellen. Als je zes dagen (werkdagen) per week alleen je collega’s ziet, kun je natuurlijk op de zevende dag buiten je kantoorgenoten niemand meer vinden die gelijkgestemd is. En omdat je kantoorgenoten op kantoor zitten, ga je daar op je enige vrije dag dus ook maar weer naartoe. Misschien overdrijf ik een beetje, maar ik maak me wel oprecht zorgen over dit soort verhalen. Jonge mensen van begin twintig staan bloot aan de conti-

LSANS

nue boodschap uit vooral de conservatieve laag binnen de advocatuur die zegt dat normale kantoor tijden niet thuishoren in dit vak. Niet als je op niveau wilt presteren. Met dat idee is de generatie die het nu voor het zeggen heeft in de advocatuur blijkbaar groot geworden, maar ik stoor mij aan die brallerige types van rond de vijfenveertig die vertellen dat het werk ze zo geweldig in beslag neemt. Zo uitdagend en inspirerend, maar tussen de regels door hoor je ze allemaal zeggen dat ze wel een beetje minder zouden willen. Omdat iedereen zegt dat inleveren op je privé-leven volstrekt normaal is, durft nagenoeg niemand het aan wat minder hard te werken. Dus doen ze concessies ten koste van een sociaal leven en het gezin. Alsof het zo hoort. Zeker als

je partnerambities hebt kun je het bij de grotere kantoren anders wel vergeten, als nieuwkomer verlies je gewoonweg uitzicht op de maatschap als je 'de verkeerde prioriteiten' kiest.

Een voorbeeld van de gereserveerdheid tegenover deeltijders kwam ik recent nog onverwacht tegen toen Gijs Scholten een lezing gaf over de Wet arbeid en zorg. Een autoriteit op zijn gebied, maar wat mij betreft ging hij te ver. Hij oreerde dat met de wettelijke regeling omtrent het ouderschapsverlof de toch wel zeer bijzondere situatie is ontstaan dat werknemers één van de belangrijkste onderdelen van de arbeids-overeenkomst – de arbeidsduur – eenzijdig kunnen wijzigen. Daarop zei Scholten iets in de trant van: 'Nou ja, ik neem aan dat jullie als stagiaires van dat recht geen gebruik zullen maken!' Daar maakte ik mij kwaad over. Hij vindt het blijkbaar nodig om duidelijk maken dat hij parttime werken voor stagiaires *not done* vindt, en als overtuigd VVD'er in dieldelig krijtstreep past dat dédain hem wel, maar ik vind het niet kunnen dat hij in zijn positie zo'n – deels politiek – signaal geeft aan nieuwkomers van de balie. Uiteindelijk was deze uitspraak voor mij de aanleiding om in contact te treden met de redactie van het *Advocatenblad*. Als dit soort voorbeelden worden gesteld verandert er nooit wat in advocatenland!

Het is tijd voor een nieuw geluid. Uit ervaring weet ik dat de advocatuur prima kan in vier dagen, ook op hoog niveau als ik naar ervaren collega-deeltijders kijk. Zeker tijdens de beroepsopleiding – die samenviel met de geboorte van Esteban – werd ik op kantoor goed in de gaten gehouden. Niet uit achterdocht, maar uit betrokkenheid. Zonder twijfel en schroom

durf ik nu te stellen dat ik niet onderdoe voor mijn fulltime werkende kantoorgenoten.

Het vergt de nodige planning, iets waar ik van nature niet erg goed in ben, maar gelukkig hebben wij drie dagen per week flexibele kinderopvang. Als op mijn vrije woensdag een zitting heb dan ruil ik die dag om. Maar als ik vrij ben wil ik er zijn voor mijn kinderen. Met een dossier op de keukentafel gaat dat niet. Nu ik dat accepteer kan ik ook echt van ze genieten. Aan veel meer dan werken en mijn gezin kom ik momenteel niet toe, maar omdat ik genoeg tijd overhou voor vrienden en familie is het goed. Ik heb de vrijheid om te kiezen, en daar worden niet alleen mijn gezin en ikzelf, maar ook mijn werkgever beter van. Het is slechts een kwestie van tijd voordat dit doordringt in de hoofden van de traditionele garde.' ■

Boeksignalement

Samen uit elkaar

Uitgegeven door de VFAS bij Kosmos- Z&K Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

ISBN 90 2159 659 8, 143 blz.

prijs € 12,50

Maya Perfors

redactielid

Samen uit elkaar is geschreven door vijf advocaat-scheidingsbemiddelaars, voor hen die gaan scheiden of dat overwegen. Partners die nadenken over echtscheiding en scheidingsbemiddeling willen weten wat de ervaringen van anderen zijn. Daarom begint het boek met zes scheidingsverhalen, gebaseerd op interviews met cliënten van de schrijvers van het boek. De cliënten beschrijven in klare taal wat de reden is voor de scheiding, hoe – als zij daarvoor hebben gekozen – de bemiddeling is verlopen en op welke wijze zij de gevolgen van de scheiding al dan niet hebben geregeld.

In het tweede deel worden de meest voorkomende vragen (ruim 120) over scheidingsbemiddeling, partneralimentatie, kinderen, huwelijksvermogensrecht en de woning kort en bondig beantwoord. Bij het antwoord wordt met een markering aangegeven wanneer er volgens hen een voordeel valt te behalen als de cliënten voor bemiddeling kiezen. Het boek is tenslotte niet voor niets door fervente mediators geschreven.

Het derde deel bestaat uit een uiteenzetting van de gevolgen van de echtscheiding en de gerechtelijke procedure. Uiteraard wordt ook aandacht besteed aan de beëindiging van het geregistreerd partnerschap en de voor- en nadelen van de 'flitsscheidings'.

Teneinde scheidingsbemiddeling door een VFAS-bemiddelaar nog eens extra te promoten is een voorbeeld van een VFAS-bemiddelingsovereenkomst en echtscheidingsconvenant opgenomen.

Voor scheidingscliënten is het boek een goede voorbereiding op het ingrijpende en moeizame proces dat een scheiding in de regel is. Na lezing beheersen zij de basis-kennis van het scheidingsrecht.

(advertentie)

Zijn buitengewoon functie is Peter op het lijf geschreven.

Fraude. Het is overal. Op dinsdagmiddag om 14.25 uur in Peter's schouwbus bijvoorbij. Omdat zijn bus er was afgaat dat Peter zijn werkweek besteedt aan klanten bezoeken. Concreet zijn bezwaarslagen.

Fraude? Schalke & Partners heeft de laatste staan bouwen. Of helpt u het rechtstaan. Ervarende zaken als verzoeken van in- of externe dialoog, oplichting, bedrijfsoplossing, productvervalsing, leverschik, afpersing, dubieuze schades en onrechtmatig zeldzaamheden. Ook u kunt er zeker mee te maken krijgen. Maar ook voor screenings en security-audit is het goed het zaken voor het onderzoek te nemen. Schalke & Partners. Direct. Doortastend. Door de wet gevraagd.

Schalke & Partners bv

lezen over bedrijfsrechten en -praktijk

MET DE NEUS OP DE FEITEN

Info@schalke.nl T 070 622 11 44 www.schalke.nl
Breda - Amsterdam - Antwerpen - Brussel

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Het was definitief herfst geworden. Nevelslierten hingen in prachtige patronen boven de weilanden aan weerszijden van de snelweg. Op de rechtbank stonden zijn cliënten al te wachten. Alle beschikbare directeuren waren afgereisd: de commercieel, de technisch en de algemeen directeur. Bij hun stond het lijdend voorwerp van de rechtsgang, een naar zeggen van zijn cliënten volslagen ondeugdelijk rolhorsysteem, waarvan er ettelijke honderden na een *'total recall'* in de magazijnen stonden opgeslagen. Wederpartij had alle systemen wel weer nagekeken maar volgens zijn zelfverzekerde cliënten waren de klachten niet verholpen. Zijn cliënte wilde geld terug en de ander wilde nog meer rolhorsystemen afleveren.

Monter gingen ze naar binnen. Gaandeweg zakte de barometer. De vrouwelijke rechter was niet alleen onaangenaam maar, veel erger, ronduit partijdig en stak haar ergernissen over de stellingname van zijn cliënten niet onder stoelen of banken. Pas toen hij haar rustig had gezegd: 'U lijkt me wat geïrriteerd' bond ze in.

'Hoeveel rolhorren in het magazijn deugen niet?' siste X de commercieel directeur halverwege de comparitie toe, waarop deze terugfluisterde dat hij het in

het geheel niet wist, maar dat het volgens hem wel meeviel.

X stiet als een jonge stier de adem uit zijn neusgaten; in zijn conclusie stond nog dat alle rolsystemen waren scheefgetrokken. Met de zaak zelf zat het ook goed scheef, bedacht hij. Hier moest het rampenplan in werking treden.

Op de gang viel niets meer te redden. Het waren zijn cliënten die nota bene nog een paar honderd systemen dienden af te nemen.

De rechter maakte de balans op en sprak hardnekkig van 'kreddit' nota's. Nee, gaf ze nog wel mee, van rolhorsystemen wist ze niets. Of ze dan nooit last van vliegjes had, vroeg zijn confrère, die goedgeluimd de comparitie uitzat, maar op die impertinente vraag gaf ze geen sjoerge.

In de nabijgelegen kroeg werd de zaak geëvalueerd. Het zwartepieten was begonnen. Voorlopig leek hijzelf te ontsnappen, maar dat zou natuurlijk pas echt blijken als de

rekening werd opgestuurd. ■

Orde-nieuws

Verordening op de praktijkuitoefening

Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning)⁽¹⁾

(1) Verordening van 26 juni 2002, Stcrt. 2002, 125, Adv.bl. 2002, blz. 609, inw.tr. 2 juli 2002 (besluit AR 1 juli 2002), Stcrt. 4 juli 2002, 125, gerectificeerd Stcrt. 9 juli 2002, 128.

Het College van Afgevaardigden
van de Nederlandse Orde van Advocaten;

Overwegende,

- dat het gewenst is bij verordening regels te stellen betreffende de wijze van declareren;
- dat dergelijke regels reeds voor een deel onder woorden zijn gebracht in de Gedragsregels voor Advocaten 1992;

Gelet op de artikelen 26 en 28 van de Advocatenwet;

Gezien het ontwerp van de Algemene Raad met bijbehorende toelichting;

Gelet op het advies van de Overlegcommissie Gedragsregels;

Stelt de navolgende verordening vast:

Artikel 1

In deze verordening wordt verstaan onder *advocaat*: de in Nederland ingeschreven advocaat, de procureur daaronder begrepen, zoals bedoeld in de Advocatenwet.

Artikel 2

1. Het staat de advocaat niet vrij overeen te komen, dat slechts bij het behalen van een bepaald gevolg salaris in rekening wordt gebracht.
2. De advocaat mag niet overeenkomen, dat het salaris een evenredig deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg, behoudens wanneer dit geschiedt met inachtneming van een binnen de advocatuur gebruikelijk en aanvaard incassotarief.

Artikel 3

Deze verordening kan worden aangehaald als 'Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning)'. Zij treedt in werking op een door de Algemene Raad nader te bepalen tijdstip.

Nota van Toelichting

Goede regelgeving, consequent toezicht op de naleving daarvan en adequate sancties voor de advocaat, die deze overtreedt, zijn enkele pijlers van de advocatuur in onze rechtsstaat. Regelgeving moet controleerbaar zijn en afdwingbaar. De regelgeving inzake 'no cure no pay' en 'quota pars litis' – thans neergelegd in gedragsregel 25, tweede en derde lid – beschermt met name de belangen van de justitie

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

tiabele waar het betreft de partijdigheid, de integriteit en de onafhankelijkheid van de advocaat, alsmede het voorkomen van excessief declareren. De Algemene Raad acht handhaving van de 'no cure no pay'-regel noodzakelijk voor de bescherming van deze belangen van de justitie. Bedoelde gedragsregel is daarmee van cruciale betekenis voor de behoorlijke uitoefening van de praktijk.

In verband met het besluit van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) d.d. 21 februari 2002 (1), kort volgend op het arrest van het Europese Hof van Justitie in de NOvA-case d.d. 19 februari 2002(2), dienen bepaalde gedragsregels met voortvarendheid te worden opgenomen in een verordening. Het betreft gedragsregels die zien op de relatie tussen de advocaat en diens cliënt.

De NMa overwoog dat er een *redelijk vermoeden* bestaat dat het in gedragsregel 25, tweede en derde lid (3), neergelegde verbod op declareren op basis van no cure no pay en quota pars litis voor letselschade-advocaten in strijd is met art. 6 Mededingingswet (4). De NMa heeft in zijn besluit ook overwogen dat handhaving van de onderhavige gedragsregel niet in strijd is met de Mededingingswet, indien deze bij verordening zou worden vastgesteld.

In dat geval is art. 16 Mededingingswet (5) van toepassing, nu een verordening door de Kroon kan worden vernietigd en bij die toets – naar in de toelichting op het nieuwe art. 28 Advocatenwet uitdrukkelijk is geformuleerd(6) – mede bezien wordt of de verordening verder gaat dan strikt noodzakelijk is om het gewenste doel te bereiken en of deze de marktwerking niet onnodig beperkt.

Tegen het besluit heeft de Orde een bezwaarschrift ingediend.

Het Europese Hof van Justitie besliste in de NOvA-case dat regelingen, die zijn vastgesteld door een instelling als de Nederlandse Orde van Advocaten zijn toegestaan, niettegenstaande de daaruit voortvloeiende mededingingsbeperkende gevolgen, mits deze noodzakelijk zijn voor de goede uitoefening van het beroep van advocaat, zoals dit is georganiseerd in de betrokken lidstaat.

Door het besluit van de NMa is binnen en buiten de advocatuur onzekerheid ontstaan over de geldigheid van het verbod op no cure no pay en quota pars litis. Om buiten elke twijfel te stellen dat dit verbod gehandhaafd dient te blijven, is de Algemene Raad van oordeel dat de vigerende tekst van gedragsregel 25, tweede en derde lid – met spoed – letterlijk moet worden opgenomen in een Verordening op de Praktijkuitoefening.

De Algemene Raad beoogt op generlei wijze inbreuk te maken op de door het Hof van Discipline naar aanleiding van het verbod op no cure no pay en quota pars litis gedane uitspraken van 10 november 1997 (7) respectievelijk 9 februari 1998 (8). Naar het oordeel van de Algemene Raad bestaat er dan ook geen wezenlijk bezwaar tegen een afspraak waarbij de verhoging van een lager tarief in geval van het bereiken van een positief gevolg wordt gerelateerd aan een percentage van de waarde van dat positieve gevolg, mits dat lagere tarief maar kostendekkend is en voorziet in een bescheiden salaris voor de advo-

VAN DE ORDE

caat. De in deze gedragsregel vervatte norm is immers door het Hof daarmee niet aangetast. Bij de interpretatie van deze verordening dienen de hiervoor aangehaalde beslissingen van het Hof van Discipline dan ook in acht te worden genomen.

Noten

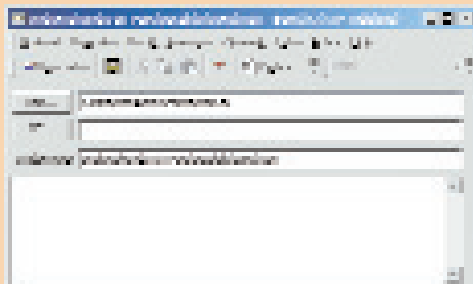
- (1) Besluit van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit d.d. 21-2-2002 in zaak 560 (Engelgeer).
- (2) Arrest van het Europese Hof van Justitie d.d. 19-2-2002 in zaak C-309/99 (NOVA-case).
- (3) Gedragsregel 25, tweede lid, luidt als volgt:
Het staat de advocaat niet vrij overeen te komen, dat slechts bij het behalen van een bepaald gevolg salaris in rekening wordt gebracht.
Gedragsregel 25, derde lid, luidt als volgt:
De advocaat mag niet overeenkomen, dat het salaris een evenredig deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg, behoudens wanneer dit geschiedt met inachtneming van een binnen de advocatuur gebruikelijk en aanvaard incassotarief.
- (4) Art. 6 Mededingingswet luidt als volgt:
 1. Verboden zijn overeenkomsten tussen ondernemingen, besluiten van ondernemersverenigingen en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van ondernemingen, die ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging op de Nederlandse markt of een deel daarvan wordt verhinderd, beperkt of vervalst.

2. De krachtens het eerste lid verboden overeenkomsten en besluiten zijn van rechtswege nietig.
- (5) Art. 16 Mededingingswet luidt als volgt:
Art. 6, eerste lid, geldt niet voor overeenkomsten, besluiten en gedragingen als bedoeld in dat artikel die ingevolge het bepaalde bij of krachtens enige andere wet zijn onderworpen aan goedkeuring of door en bestuursorgaan onverbindend verklaard, verboden of vernietigd kunnen worden, dan wel op grond van enige wettelijke verplichting tot stand zijn gekomen.
- (6) Toelichting op de Tweede Nota van Wijziging van 'Opneming in de Advocatenwet van enkele bepalingen over het onderzoek naar de toestand van de praktijk van een advocaat en wijziging van een aantal artikelen van deze wet', Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 26 940, nr.7:
'Het College van Afgevaardigden kan zelf beoordelen welke concrete verordeningen moeten worden vastgesteld in het belang van de goede uitoefening van de praktijk. De vrijheid van het College is echter niet onbeperkt. Bij de uitoefening van zijn bevoegdheid zal het College steeds het algemeen belang als referentiekader dienen te nemen. Bovendien mogen verordeningen niet verder gaan dan strikt noodzakelijk is om het gewenste doel te bereiken en mogen zij de marktwerking niet onnodig beperken.'
- (7) Hof van Discipline nr. 2589, *Advocatenblad* d.d. 30-4-1999.
- (8) Hof van Discipline nr. 2474, *Advocatenblad* d.d. 19-3-1999.

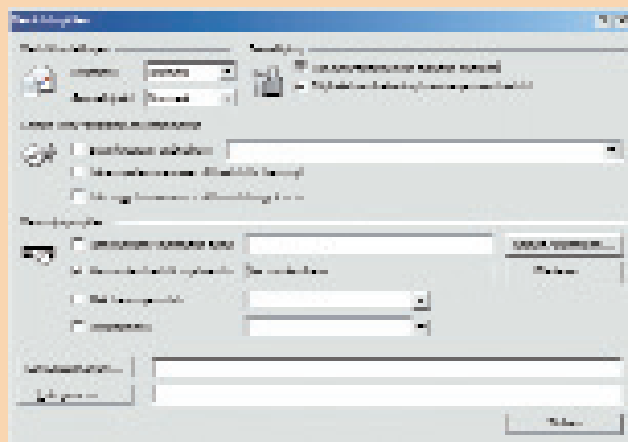
Beveiligde e-mail

Op BalieNet wordt certificaathouders de mogelijkheid geboden om het elektronisch berichtenverkeer te beveiligen. Hierover komen bij het Bureau van de Orde regelmatig vragen binnen. Daarom bij deze en een korte uitleg.

Met een certificaat kunt u een bericht ondertekenen en versleutelen. Het eerste kan altijd, het tweede kan alleen als de ontvangende partij ook een certificaat heeft. Het ondertekenen en versleutelen is heel eenvoudig.

In het bovenstaande menu kiest u voor 'opties'.

Door een vinkje te zetten bij coderen en digitale handtekening, versleutelt en ondertekent u het te verzenden bericht. Door de digitale handtekening is de ontvangende partij er zeker van dat het bericht van u afkomstig is. Wanneer een e-mail bovendien is gecodeerd, weet de ontvangende partij zeker dat er 'onderweg' met het bericht niet is 'geknoeid'. Vooral bij het verzenden van belangrijke stukken, zoals bijvoorbeeld contracten, is dit natuurlijk van groot belang.

Hoe herkent u een ondertekend bericht? Rechtsboven in het bericht staat een rood lint-icoontje. Wanneer u daar op klikt ontvangt u meer informatie over het bericht, en de verzender daarvan. Om privacyredenen is de persoonlijke informatie in het hierna gegeven voorbeeld afgeschermd.

Om in het bezit te komen van een kosteloos BalieNet-certificaat, nodig voor het coderen van berichten, gaat u naar:

<http://www.advocatenorde.nl/>

Klik op de knop 'Klik hier voor uw BalieNet-certificaat' en u komt in de aanvraagprocedure voor het BalieNet-certificaat. Nadat uw aanvraag is ontvangen, wordt uw certificaat aangemaakt. Binnen één werkdag krijgt u bericht waar u het certificaat kunt 'ophalen'. Nadat het certificaat in uw browser (Netscape of Internet Explorer) is geïmporteerd, kunt u gebruikmaken van de faciliteiten.

Agenda

Themadag verkennend onderzoek

Het Centrum voor Politiewetenschappen VU organiseert in samenwerking met het Landelijk Expertisecentrum voor de opsporing en vervolging (LEXPO) op woensdag 27 november een themadag over het verkennend onderzoek op basis van art. 126gg van het Wetboek van Strafvordering. In een besloten ochtendsessie zal mr. D. van der Bel van het parket Den Haag een inleiding verzorgen. Deze ochtendsessie is bedoeld voor rechercheofficiërs, (kern)teamleiders en dergelijke. De middagsessie is wel vrij toegankelijk. Dan worden inleidingen verzorgd door prof. dr. J. Naeyé (VU), mr. T. Feuth (arrondissementsparket Zwolle) mr. U. van de Pol (College bescherming persoonsgegevens) en mr. J. Boogers (LEXPO). Verder zal aan de hand van stellingen worden gedebatteerd over de vraag in hoeverre het verkennend onderzoek voldoet aan de verwachtingen van de wetgever, en welke aanpassingen van de wettelijke regeling eventueel nodig zijn. Plaats: Vrije Universiteit Amsterdam. Informatie: Christa Hoeksel, 020 444 62 31. Inschrijving voor de middagsessie per e-mail: C.G.L.Hoeksel@rechten.vu.nl Kosten: 75 euro.

Open dag rechtbanken en Openbaar Ministerie

Onder het motto 'Stap naar de rechter' zullen alle parketten van het Openbaar Ministerie en de rechtbanken op zaterdag 9 november tussen 10:00 en 16:00 uur hun deuren openen voor het publiek. De open dag is ook bestemd voor mensen die zijn geïnteresseerd in een baan bij de rechterlijke macht.

Professor mr. T.J. Dorhout Mees-prijs

Auteurs met een recent geschrift op het gebied van het verzekeringsrecht – waarbij vooral wordt gedacht aan, eventueel nader bewerkte, juridische scripties – kunnen meedingen naar de Dorhout Mees-prijs. De voorwaarden voor deelneming zijn verkrijgbaar bij de secretaris van de Vereniging voor Verzekeringswetenschap, prof. mr. J.G.C. Kamphuisen, postbus 1507, 3000 BM, Rotterdam. Telefoon: 010-217 20 00. Het werkstuk, dat niet meer mag omvatten dan veertig pagina's A4 met anderhalve regelafstand, moet vóór 15 januari 2003 aan de secretaris worden ingezonden. De mede door het Verbond van Verzekeraars in Nederland ter beschikking gestelde prijs bedraagt 1.500 euro.

Advocaten-belastingkundigen

Op vrijdag 22 november wordt een openbare vergadering gehouden van de Nederlandse Vereniging Van Advocaten-belastingkundigen in Sociëteit de Witte, Plein 24 in Den Haag. Als spreker zal optreden mr. T. Groeneveld, advocaat-generaal bij de Hoge Raad. Hij zal een inleiding verzorgen over de invoering van een tweede feitelijke instantie in fiscale procedures. De bijeenkomst begint om 16.00 uur, met aansluitend een borrel. U kunt zich aanmelden bij mr. R. IJzerman, secretaris van de NVAB, postbus 11756, 2502 AT, Den Haag.

Jonge-Baliecongres

Op 7 en 8 november vindt in Groningen het Jonge Baliecongres 2002 plaats. Sprekers zijn onder andere algemeen deken mr. M. Guensberg, professor mr. J. Lokin, professor mr. L. Quant en professor mr. H. Groen. 's Avonds is er diner, cabaret en feest. De volgende ochtend discussiëren ervaren advocaten onder leiding van J. Jansen van Galen over het advocatenvak. Meer informatie: www.jongebaliecongres.nl of via telefoonnummer 0172-492 817.

Procederen bij de kantonrechter

Op vrijdag 6 december organiseert Kluwer Opleidingen de praktijkdag Procederen bij de kantonrechter. Sprekers zetten de verscheidene procedures op een rij: de bodem-/rolprocedure, het kort geding en de ontbindingsprocedure worden plenair behandeld. 's Middags zijn er workshops over arbeidsgeschillen, huurzaken of incassoprocedures. Het inschrijfgeld bedraagt 525 euro, koffie, thee en lunch inbegrepen. Voor meer informatie, zie juridisch@kluwer.nl

Repressieve handhaving NMa

Elsevier Congressen organiseert in samenwerking met de redactie van Markt & Mededinging op woensdag 20 november in het Crowne Plaza Promenade Hotel in Den Haag de najaarsconferentie 'Repressieve handhaving door de NMa'. Onderwerpen: de handhavingsbevoegdheden van de NMa, de repressieve handhaving ten opzichte van kartels en praktische problemen bij het kartelonderzoek in Nederland. Kosten 495 euro exclusief BTW. Inlichtingen: Trisha de Jonge (organisatorisch) 070-441 57 20, L. de Jongh (inhoudelijk) 070-441 57 67.

VAN DE ORDE

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Aansprakelijkheidsrecht

Congres 'De keten van beroeps- en bestuurdersaansprakelijkheid'

datum: 12 december 2002,
09.30-17.25 uur
docenten: prof. mr. J. Spier,
prof. mr. M.J.G.C. Raaijmakers,
prof. mr. J.R. Glasz,
prof. mr. T. Hartlief,
dr. G.C.M. Majoor RA,
prof. mr. M.R. Mok,
mr. P. van Dijk,
mr. Chr. H. van Dijk
plaats: Zeist
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415742

Arbeidsrecht

Actualiteiten Arbeidsrecht**

datum: 12 december 2002,
10.00-16.30 uur
docenten: mr. D.J. Buijs,
mr. drs. M.S.A. Vegter,
mr. H.H. de Vries
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647284

Collectief Ontslag;
de Thales-casus****

datum: 5 november 2002,
16.00-21.30 uur
docenten: F. van Rooijen,
mr. R.A.A. Duk
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: € 595
NIK Juridische Opleidingen,
tel. 06-21840299

De zieke werknemer***

datum: 11 december 2002,
14.00-20.30 uur
docenten:
prof. mr. A.J.C.M. Geers,
mr. D.J. Buijs,
drs. R.L. van Deijnen,
mr. J.W.M. Pothof
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647682

Grotius vervolgoopleiding
'Arbeidsrecht'*****

datum: 29 november 2002,
09.00-16.30 uur
docenten: mr. D.J.B. de Wolff,
dr. mr. F.B.J. Grapperhaus
plaats: Bilthoven
punten: 6
prijs: € 450
Grotius Academie,
tel. 024-3612492

Optieregelingen;
alternatieven in de praktijk**

datum: 12 december 2002,
10.00-16.30 uur
docenten: mr. R.D. van Andel,
drs. L. Jansen, mr. B. Falkena
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647284

Bank- en effectenrecht
en financieringGedragsregels en zorgplicht voor
effecteninstellingen*

datum: 4 december 2002,
09.00-17.00 uur

docenten: mr. W. de Jong,
mr. K. Frielink,
mr. A.C. Oosterholt,
mr. G.P. Overdevest,
prof. mr. C.E. du Perron,
mr. E.J. Weller, mr. M.J. Eleveld,
mr. W.M. Schonewille
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 385
Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6915678

Beslag- en
ExecutierechtBijzondere beslagen
en bijzondere verhaalsobjecten****

datum: 26 november 2002,
16.00-21.30 uur
docenten: mr. B.J.R. van Tongeren
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: € 450, exclusief BTW
NIK Juridische Opleidingen,
tel. 06-21840299

Nieuwe wetgeving
bij handelstransacties***

datum: 28 november 2002,
15.00-18.30 uur
docenten:
prof. mr. A.W. Jongbloed,
mr. S.M.A.M. Venhuizen,
mr. P. van der Mersch
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 225 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

Nieuwe wetgeving
bij handelstransacties***

datum: 17 december 2002,
15.00-18.30 uur
docenten:
prof. mr. A.W. Jongbloed,
mr. S.M.A.M. Venhuizen,
mr. P. van der Mersch
plaats: Zwolle
punten: 3
prijs: € 225 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

Ruimtelijke-
orderingsrecht
en milieurecht

Actualiteiten Grondbeleid***

datum: 11 december 2002,
09.30-16.15 uur
docenten: prof. mr. J. de Jong,
mr. A.J. Ashouwer,
mr. G.C.W. van der Feltz,
J.A.M. van den Brand,
mr. J. Hoekstra
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 495 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647286

Actualiteiten

Ruimtelijke Ordening

datum: 17 december 2002,
10.00-16.30 uur
docenten:
prof. mr. P.J.J. van Buuren,
mr. J. Hoekstra,
mr. A.G.A. Nijmeijer,
mr. M.A.A. Soppe,
mr. J.A.M. van der Velden
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 495 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647286

Basiscursus

Ruimtelijke Ordening***

datum: 3 december en
10 december 2002,
van 09.00-16.45 uur
docenten:
mr. C.W.M. van Alphen,
Th.J.E.A. van der Heijden
plaats: Utrecht
punten: 10
prijs: € 1.050 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647286

De gewijzigde Woningwet***

datum: 21 november 2002,
09.15-16.30 uur
docenten: mr. A.W. Klaassen,
mr. J.H.C. Aries,
mr. ing. B. Rademaker,
mr. C.W.M. van Alphen
plaats: Rotterdam
punten: 5

Verklaring der tekens

*	Actualiteiten (basiskennis vereist)	****	Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
**	Introductie	*****	Specialisatieopleiding
***	Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)		

prijs: € 495 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647286

Gemeentelijke infrastructuur***

datum: 28 november 2002,
09.30-16.15 uur
docenten: mr. A. Bouman,
mr. J.A.M. van den Brand,
mr. H.C. Lejeune,

mr. H.J.M. van Mierlo
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: € 495 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647286

Overige rechtsgebieden

Rechten en Plichten

Toeziethouder financiële markt*

datum: 13 december 2002,
09.30-17.30 uur
docenten:
prof. L.J.F.M. Keuleneer MBA,
P.M. Koster RA, mr. R.M. Peters,
prof. dr. R.G.A. Vergoossen,

prof. dr. H. de Haan,
B.A.J. Westra RA RC,
prof. dr. A. de Bos RA
plaats: Den Haag
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070- 4415777

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Akkas, mw. mr. S., Van Maasdijsstraat 2
(1945 XE) postbus 592 (1940 AN)
Beverwijk, tel. 0251-257040,
fax 0251-247231, e-mail
info@kmadvocaten.nl
Bakker, mr. H., Weteringschans 90
(1017 XS) Amsterdam, tel. 020-5237667,
fax 020-5237666, e-mail
info@keizeradvocaten.nl
Banning, mw. mr. L.A., Leidsesplein 29
(1017 PA) postbus 2720 (1000 CS)
Amsterdam, tel. 020-5517506,
fax 020-6267949, e-mail
liliane.banning@bakernet.com
Bartels, mr. J.F.H.M., Prinses Irenestraat 59
(1077 WV) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, tel. 020-5414646,
fax 020-6612827, e-mail
sjef.bartels@nautadutilh.com
Beck, mr. Th.J., De Entree 201 (1101 HG)
postbus 22740 (1100 DE) Amsterdam (Z-O),
tel. 020-5687182, fax 020-5686317,
e-mail thomas.beck@nl.landwellglobal.com
Beekman, mw. mr. E.C., Leidseplein 29
(1017 PS) postbus 2720 (1000 CS)
Amsterdam, tel. 020-5517914,
fax 020-6267949, e-mail
eva.beekman@bakernet.com
Bettman, mw. mr. E.R., Beethovenstraat
184 (1077 JX) postbus 83032 (1080 AA)
Amsterdam, tel. 020-6647046,
fax 020-6798662
Blüm, mw. mr. J.A., Amstelveenseweg 638
(1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-5419888,
fax 020-5419999, e-mail
j.blum@schutgroshede.nl
Boon, mr. J.D., Burgerweeshuispad 301
(1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771862,
fax 020-5771758, e-mail jdboon@dbbw.nl
Bos, mw. mr. M.C.D., Velperweg 1
(6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA)
Arnhem, tel. 026-3538300,
fax 026-3510793
Brekel, mw. mr. M.C.J. van den, Singel 243
(3311 KS) postbus 635 (3300 AP)
Dordrecht, tel. 078-6393737,
fax 078-6393739, e-mail
d@borsboomhamm.nl
Bressers, mw. mr. K.H., Dr. Holtropaan 42
(5652 XR) postbus 8727 (5605 LS)
Eindhoven, tel. 040-2501414,

fax 040-2501450, e-mail
k.bressers@boskampwillems.nl
Deelen, mr. P.B., Peter v. Anrooystraat 7
(1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ)
Amsterdam, tel. 020-5736736,
fax 020-5736737, e-mail
p.deelen@lexence.nl
Deelstra, mw. mr. J., Weena 666 (3012 CN)
postbus 190 (3000 AD) Rotterdam,
tel. 010-4042111, fax 010-4042333
Demirtas, mr. M., Marsweg 55 (8013 PE)
postbus 488 (8000 AL) Zwolle,
tel. 038-4222232, fax 038-4229004
Ditewig, mw. mr. Y.C., Burgerweeshuispad
301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771771,
fax 020-5771775, e-mail
ycditewig@dbbw.nl
Dorenbos, mw. mr. M.T.A., De Entree 201
(1101 HG) postbus 22740 (1100 DE)
Amsterdam (Z-O), tel. 020-5687106,
fax 020-5686404, e-mail monique.dorenbos@nl.landwellglobal.com
Dorgelo, mw. mr. M., Prinsengracht 668
(1017 KW) Amsterdam
Driest, mw. mr. E.A.W., Strawinskylaan
2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460300,
fax 020-5460123, e-mail
liesbeth.driest@stibbe.nl
Essen, mw. mr. M.J. van, Prinsengracht 677
(1017 JT) Amsterdam, tel. 020-6253627,
fax 020-6234828, e-mail kruyswyk@xs4all.nl
Estourgie, mr. P.E.L., Apollolaan 151
(1077 AR) postbus 75299 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-4880900,
fax 020-4880901, e-mail
flip.estourgie@freshfields.com
Grootswagers, mr. G.A.P.,
Amstelveenseweg 864 (1081 JH)
Amsterdam, tel. 020-6406363,
fax 020-6406216, e-mail info@snbreact.nl
Heijstraten, mw. mr. M.Y.P., Delflandlaan 1
(1062 EA) postbus 7266 (1007 JG)
Amsterdam, tel. 020-2060655,
fax 020-2060250, e-mail
marjolein.heijstraten@pellicaan.nl
Hocks, mr. B.A., Bergerstraat 2 (6226 NA)
postbus 1750 (6201 BT) Maastricht,
tel. 043-3626655, fax 043-3626562,
e-mail maastricht@boelszanders.nl
Hoekstra, mr. T.P., Parnassusweg 126
(1076 AT) postbus 75505 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-5772000,
fax 020-5772700
Höfelt, mw. mr. M.C.J., Jachthavenweg 121
(1081 KM) postbus 75265 (1070 AG)

Amsterdam, tel. 020-6789123,
fax 020-6789589, e-mail
hofelt@van-doorne.com
Hootsmans, mw. mr. Y., Prof. Tulpstraat 25
(1018 GZ) Amsterdam, tel. 020-3302747,
fax 020-3304363, e-mail
hootsmans@schneider-vandalsum.nl
Horst, mr. M.H., Louis Armstrongweg 48
(1311 RK) postbus 60194 (1320 AE) Almere,
tel. 036-5460020, fax 020-5460041,
e-mail info@dehaanadvocaten.nl
Kemna, mw. mr. A.M.Ch., Hullenbergweg
300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG)
Amsterdam (Z-O), tel. 020-6562424,
fax 020-6561730, e-mail
kemna.anne-marie@kpmg.nl
Kleef, mw. mr. M., Haaksbergenstraat 120 b
(7513 EA) postbus 34 (7500 AA) Enschede,
tel. 053-4315577, fax 053-4314994,
e-mail info@kalkadvocatenkantoor.nl
Kleef, mw. mr. L. van, Prinses Irenestraat
59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, tel. 020-5414646,
fax 020-6612827
Koelewijn, mr. M., Sacramentsweg 83
(5401 HZ) postbus 771 (5400 AT) Uden,
tel. 0413-266191, fax 0413-258074,
e-mail info@vandenboom-adv.nl
Koens, mw. mr. E.P., Beemdstraat 32
(5652 AD) postbus 8821 (5605 LV)
Eindhoven, tel. 040-2910691,
fax 040-252444, e-mail
info@dijkmans-advocaten.nl
Kolkman, mr. J.P., De Entree 201 (1101 HG)
postbus 22740 (1100 DE) Amsterdam (Z-O),
tel. 020-5687424, fax 020-5686234,
e-mail joost.kolkman@nl.landwellglobal.com
Kolkman, mr. M., Prinses Irenestraat 59
(1081 KM) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, tel. 020-5414813,
fax 020-5414662, e-mail maurits.kolkman@nautadutilh.com
Korteweg, mw. mr. A.K., Johannes
Vermeerplein 5 (1071 DV) Amsterdam,
tel. 020-6714049, fax 020-6628858
Kraaijeveld, mr. E.F., Jachthavenweg 121
(1081 KM) postbus 75265 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-6789515,
fax 020-6789589, e-mail
kraaijeveld@van-doorne.com
Kramer, mr. D.J., Koopmanslaan 3
(7005 BK) Doetinchem
Langenberg, mw. mr. W.E. van de,
Cronenburg 75 (1081 GM) postbus 7911
(1008 AC) Amsterdam, tel. 020-3016161,
fax 020-6464716, e-mail helma.van.de.
langenberg@dolk-verburch-diamand.nl

Lingen, mw. mr. F.M. van der, Prinses
Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113
(1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414446,
fax 020-5414648, e-mail
femke.lingen@nautadutilh.com
Molewijk, mr. C.L., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,
tel. 020-6741434, fax 020-6741973,
e-mail niels.molewijk@allenoverly.com
Mazairac, mw. mr. M., Strawinskylaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460606,
fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl
Messelink, mr. K.A., Strawinskylaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460606,
fax 020-5460792, e-mail info@stibbe.nl
Meijer, mw. mr. P.A., Fred.
Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170
(1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785768,
fax 020-5785800, e-mail
pamela.meijer@loyensloeff.com
Moolhuizen, mr. M.A., Jachthavenweg 121
(1081 KM) postbus 75265 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-6789632,
fax 020-6789589, e-mail
moolhuizen@van-doorne.com
Munckhof, mr. R.J.A. van den,
Strawinskylaan 1439 (1077 XX) Amsterdam,
tel. 020-6625501, fax 020-6643416,
e-mail info@strik-law.nl
Mutsaers, mw. mr. E.J.D., Droogbak 1a
(1013 GE) postbus 251 (1000 AG)
Amsterdam, tel. 020-7119000,
fax 020-7119999
Nijnatten, mr. E.H.W. van,
Prof. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3
(5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626619,
fax 040-2626531, e-mail info@hollandlaw.nl
Nordmann, mw. mr. E.N., De Boelelaan 7
(1083 HJ) Amsterdam, tel. 020-4421490,
fax 020-4420755, e-mail pijf@euronet.nl
Ong, mr. I.K.S., Zwaansvliet 20 (1081 AP)
postbus 74773 (1070 BT) Amsterdam,
tel. 020-3016450, fax 020-3016333,
e-mail s.ong@cmsderks.nl
Oord, mw. mr. A.M. van den,
Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ)
postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam,
tel. 020-5467172, fax 020-5467838,
e-mail mechteld.vandenoord@stibbe.nl
Oostenrijk, mr. A.J., Emmeplein 2
(1075 AW) postbus 75683 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5730383,
fax 020-5709670, e-mail ajo@rechtstaete.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan:
adres@advocatenorde.nl

VAN DE ORDE

Penning, mw. mr. K., Amstelveenseweg 751 (1081 JE) Amsterdam, mobiel 06-13412713, fax 020-4082009

Plena, mw. mr. J., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949

Pover, mr. A.P.E.M., Heliconweg 52 (8914 AT) postbus 14 (8900 AA) Leeuwarden, tel. 058-2941661, fax 058-2941662, e-mail info@omnyadvocaten.nl

Prasing-Remmé, mw. mr. A.C.M., Postbus 2028 (8203 AA) Lelystad, tel. 0320-297287, fax 0320-297436

Prissiajnioek, mw. mr. V.V., Bachstraat 15 (1077 GE) Amsterdam, tel. 020-6793966, fax 020-6794676, e-mail info@prelegal.nl

Ravestijn, mw. mr. L.M., Biesbosch 225 (1181 JC) postbus 678 (1180 AR) Amstelveen, tel. 020-4458445, fax 020-4457445, e-mail eisenm@euronet.nl

Rijswijk, mr. M.C. van, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789567, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Rijssenbeek, mr. M.J.A.E., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460484, fax 020-5460718, e-mail maarten.rijssenbeek@stibbe.nl

Rikken, mw. mr. M., Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060727, fax 020-2060750, e-mail mrikken@devos.nl

Röell, mw. mr. S.V.C., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail roell@van-doorne.com

Ros, mw. mr. H., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail hester.ros@stibbe.nl

Russen, mr. M., van Harensdijk 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail m.russen@dommerholt.nl

Scheltema, mr. A.H., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414536, fax 020-5414549, e-mail arjan.scheltema@nautadutilh.com

Sieler, mr. D.J.M.C., Prod. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400, e-mail info@hollandlaw.nl

Smits, mr. J., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460658, fax 020-5460713, e-mail jeroen.smits@stibbe.nl

Spaans, mw. mr. P.L.N., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, boekel.de.neree@bdn.nl

Steinhaus, mw. mr. S.A., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460113, fax 020-5460704, e-mail sophie.steinhaus@stibbe.nl

Stel, mr. J. van, Bomkade 14 (3311 JD) postbus 939 (3300 AX) Dordrecht, tel. 078-6312468, fax 078-6133804

Stoop, mw. mr. E.A.M., Weteringschans 237 (1017 XH) postbus 15845 (1001 NH)

Amsterdam, tel. 020-6760481, fax 020-6760482, e-mail stoop@jaegercs.nl

Tax, mr. W.A.C.J.M., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl

Telting, mw. mr. C.J., Stadhouderskade 2 (1054 ES) postbus 59259 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-6898123, fax 020-6898885, e-mail noordam@plamnet.nl

Tempelaars, mr. R.J.J., Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, fax 020-6272278, e-mail tempelaars@wieringa.nl

Textor, mw. mr. V.A., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail vtextor@hout-hoff.nl

Theunen, mr. Drs. A.A.P.M., Dommelseweg 28 (5554 NR) postbus 356 (5550 AJ) Valkenswaard, tel. 040-2082555, fax 040-2082559, e-mail info@vanrooytheuns.nl

Tijchon, mw. mr. J.P.F., Wolfswinkel 4 (6021 ED) postbus 2139 (6020 AC) Budel, tel. 0495-430431, fax 0495-539134

Tillemans, mr. P.H.P., Hilversumstraat 324 (1024 MB) postbus 36310 (1020 MH) Amsterdam, tel. 020-6352020, fax 020-6352001, e-mail ptillemans@pesman.nl

Velden, mw. mr. A. van der, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949

Verhagen, mw. mr. H.H.J., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail helenaverhagen@cliffordchance.com

Verheijen, mw. mr. E.E.P., De Entree 201 (1101 HG) postbus 22740 (1100 DE) Amsterdam (Z-O), tel. 020-5686876, fax 020-5686790, e-mail esther.verheijen@nl.landwellglobal.com

Verschuur, mr. S., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 020-4880901

Visser, mr. B.B., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Vogel, mw. mr. B.V., De Lairessestraat 158 (1075 HM) postbus 75731 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-4700177, fax 020-6710974, e-mail b.vogel@vantill.nl

Vries, mr. W. de, Weteringschans 237 (1017 XH) postbus 15845 (1001 NH) Amsterdam, tel. 020-6760481, fax 020-6760482, e-mail info@jaegercs.nl

Vught, mw. mr. E.J. van, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail ejvanvught@dbbw.nl

Wassenaar, mr. O.J., Postbus 2028 (8203 AA) Lelystad, tel. 0320-297287, fax 0320-297436

Wiarda, mw. mr. H.J., Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533736, fax 020-5533789, e-mail hylida.wiarda@lovells.com

Wiersma, mr. C.T., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 030-6612827, e-mail tjalling.wiersma@nautadutilh.com

Wijnands-Veninga, mw. mr. M.A., Burgemeester van Roijensingel 2 (8011 CS)

postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4218573, e-mail info@benthem-gratama.nl

Zuyck, mw. mr. A. van, Amstelveeld 7 (1017 JD) Amsterdam, tel. 020-6276684, fax 020-6296489

PRAKTIJK NEERGELEGD

Dijk, mw. Mr. L.J.A. Eindhoven 30-09-2002

KANTOORVERPLAATSING

Bie, mw. mr. K. de (Amsterdam): Van Ostadestraat 309 (1074 VV) postbus 51192 (1007 ED) Amsterdam, tel. 020-6644046, fax 020-6649320

Blokzijl, mr. M.J.: Zuiderpark 10 (9724 AE) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-3141512, fax 050-3141513, e-mail rolladvo@inn.nl

Bouma, mw. mr. W.P. (Drachten): Waagstraat 6 (8331 HW) postbus 87 (8330 AB) Steenwijk, tel. 0521-521532, fax 0521-521576

Brenninkmeijer, mr. A.M.: Koningslaan 42 (1075 AE) postbus 75914 (1070 AX) Amsterdam, tel. 020-7988200, fax 020-7988201, e-mail info@warendorf.nl

Brouwer, mr. D. (Arnhem): Prins Hendriklaan 21 (3583 EB) postbus 85016 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2521802, fax 030-2511328, e-mail tomlow-advocaten@wxs.nl

Bruin, mw. mr. I.: Boschdijk 15 (5612 HA) postbus 666 (5600 AG) Eindhoven, tel. 040-2977377, fax 040-2433033, e-mail ibruin@akd.nl

Defaix, mr. L.Ph.: Pythagoraslaan 100 (3584 BB) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995555, fax 030-2995506, e-mail ldefaix@akd.nl

Deinum, mr. M. (Den Haag): Hofplein 33 (3011 AJ) postbus 21548 (3001 AM) Rotterdam, tel. 010-2822999, fax 010-2822990, e-mail all@brglaw.nl

Dufour, mr. R. (Den Haag): Einsteinendreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 CX) Utrecht, tel. 030-2635066, fax 030-2635060, e-mail dufour@vanriet.associes.nl

Elzen, mw. mr. W. van den (Den Haag): Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 020-4880901

Fleury, mr. J. (Amsterdam): 200 Aldersgate Street London EC1A 4 JJ (Groot-Brittannië), tel. 0044-2076001000, fax 0044-2076005555, e-mail joachim.fleury@cliffordchance.com

Geelkerken, mw. mr. S.W. (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail sgeelkerken@hout-hoff.nl

Groffen, mr. C.J. (Rotterdam): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775

Heikens, mw. mr. J.A.J.: Koningslaan 42 (1075 AE) postbus 75914 (1070 AX) Amsterdam, tel. 020-7988200, fax 020-7988201, e-mail heikens@warendorf.nl

Heijsteeg, mw. mr. M. (Haarlem): Kanaalpark 144 (2321 JV) postbus 1144 (2302 BC) Leiden, tel. 071-5791700,

fax 071-5722462, e-mail info@teekenskarstens.nl

Hoogenboom, mr. M.L. (Dordrecht): Vosselmanstraat 260 (7311 CL) postbus 10100 (7301 GC) Apeldoorn, tel. 055-5271271, fax 055-5223111, e-mail info@nysingh.nl

Huisman, mr. T.M.: Koningslaan 42 (1075 AE) postbus 75914 (1070 AX) Amsterdam, tel. 020-7988203, fax 020-7988201, e-mail huisman@warendorf.nl

Jonker, mw. mr. E.: Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com

Kimmenade, mw. mr. C.C.B.M.: Valeriusplein 30 (1075 BJ) Amsterdam, tel. 020-3052980, fax 020-3052988

Klein Wassink, mr. W.K.: Zwaansvliet 20 (1081 AP) postbus 74773 (1070 BT) Amsterdam, tel. 020-3016301, fax 020-3016333, e-mail k.kleinwassink@cmsderks.nl

Klompé, mr. J.C. (Amsterdam): Emmastraat 47 (1213 AK) postbus 2530 (1200 CM) Hilversum, tel. 035-6230750, fax 035-6280268, e-mail advocaten@houts-muller-boitelle.nl

Krukziener, mw. mr. E.M. (Den Haag): Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Kuypers, mr. A.C.M. (Amsterdam): Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529172, fax 070-3549807, e-mail lkuypers@houthoff.nl

Landstra, mr. F.J.: Zuiderpark 10 (9724 AE) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-3141512, fax 050-3141513, e-mail rolladvo@inn.nl

Langeveld, mr. M. van: St. Antoniusstraat 9 (5616 RT) postbus 63 (5600 AB) Eindhoven, tel. 040-2380600, fax 040-2380666

Lettinga, mr. P.: Zuiderpark 10 (9724 AE) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-3141512, fax 050-3141513, e-mail rolladvo@inn.nl

Meesters, mr. M.A. (Nijmegen): Euclideslaan 151 (3584 BS) postbus 85040 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2122499, fax 030-2122476, e-mail m.meesters@agis-groep.nl

Meijden, mr. H.J.M.G.M. van der (Nijkerk): Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com

Nielsen, mr. R.J.P.L. (Hilversum): Aristotelesstraat 5 (1064 LD) Amsterdam

Nijs, mw. mr. K.J. de (Nijkerk): Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com

Oss, mr. F.B.A.M. van: Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com

Oss, mr. P.G.F.M. van: Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com

Ouwejan, mw. mr. A.G. (Dordrecht): Postmastraat 40 (4102 DW) postbus 497 (4100 AL) Culemborg, tel. 0345-533481, fax 0345-533418, e-mail info@kroezelsraels.nl

Peletier, mw. mr. M.E.M.G.:

Scheveningseweg 66 (2517 KX)
postbus 84046 (2508 AA) Den Haag,
tel. 070-3529500, fax 070-3503014,
e-mail info@houthoff.nl

Polak, mr. S.W. (Amsterdam): Croeselaan 1
(3521 BJ) postbus 8444 (3503 RK) Utrecht,
tel. 030-2915328, fax 030-2915288

Reitsma, mr. P. (Nijkerk): Deventerweg 9
(3843 GA) postbus 87 (3840 AB)
Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Sars, mr. J.P.H.G.W. (Amsterdam):
Koopmanslaan 3 (7005 BK) Doetinchem

Schaepman-de Bruijne, mw. mr. M.J.
(Rijswijk): Weena 355 (3013 AL)
postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam,
tel. 010-2172517, fax 010-2172748,
e-mail mschaepman@houthoff.nl

Schepel, mr. M.C. (Rotterdam):
Burgerweeshuispad 301 (1076 HR)
postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam,
tel. 020-5771771, fax 020-5771775,
e-mail mailams@dbbw.nl

Schong, mw. mr. I.M. (Den Haag):
Weena 355 (3013 AL) postbus 1507
(3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000,
fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.nl

Schröder, mw. mr. K.G.I.M. (Tilburg):
De Zate 18 (8251 HD) postbus 282
(8250 AG) Dronten, tel. 0321-315416,
fax 0321-380641, e-mail
info@dronten.tshadvocaten.nl

Sennef, mw. mr. A. (Veenendaal):
Weena 666 (3012 CN) postbus 190
(3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111,
fax 010-4042333

Silvius, mr. J.C.M. (Winschoten):
Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723
(9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400,
fax 050-5757444, e-mail
info@dehaanadvocaten.nl

Sleijffers, mr. G.E.R.M. (Breda):
Prof. dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM)
postbus 3 (5600 AA) Eindhoven,
tel. 040-2626600, fax 040-2626400,
e-mail nlsleij2@hollandlaw.nl

Smilt, mw. mr. H.C.M. (Beek): Langpoort 4
(6001 CL) postbus 270 (6000 AG) Weert,
tel. 0495-536138, fax 0495-539134,
e-mail info@abenslag.nl

Spoor, mw. mr. K.: Waagstraat 6
(8331 HW) postbus 87 (8330 AB)
Steenwijk, tel. 0521-521532,
fax 0521-521576

Tekin Erdogan, mr. A.: Zwaansvliet 20
(1081 AP) postbus 74773 (1070 BT)
Amsterdam, tel. 020-3016301,
fax 020-3016333, e-mail
a.tekinerdogan@cmsderks.nl

Uittenhout, mw. mr. J.M.:
Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam,
tel. 020-6246811, fax 020-6272278,
e-mail uittenhout@wieringa.nl

Velden, mr. R. van (Nijkerk):
Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87
(3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Verdurmen, mw. mr. K.M.: Koningslaan 60
(1075 AG) postbus 70091 (1007 KB)
Amsterdam, tel. 020-6645111,
fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Vermeer, mr. F.F.P.M.: Deventerweg 9
(3843 GA) postbus 87 (3840 AB)
Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Verweij, mw. mr. A.J.: Deventerweg 9
(3843 GA) postbus 87 (3840 AB)
Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Waarbeek, mr. H.J.D. ter: Deventerweg 9
(3843 GA) postbus 87 (3840 AB)
Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Werner, mr. J.A.: Deventerweg 9 (3843 GA)
postbus 87 (3840 AB) Harderwijk,
tel. 0341-417023, fax 0341-419648,
e-mail info@omvradvocaten.com

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Van Oss Van der Meijden Vermeer & Reitsma Advocaten (mrs. F.F.P.M. Vermeer, J.A. Werner, F.B.A.M. van Oss, P.G.F.M. van Oss, H.J.D. ter Waarbeek, E. Jonker, A.J. Verweij, P. Reitsma, R. van Velden, K.J. de Nijs en H.J.M.G.M. van der Meijden) Deventerweg 9

(3843 GA) postbus 87 (3840 AB)
Harderwijk, tel. 0341-417023,
fax 0341-419648, e-mail
info@omvradvocaten.com

Sars & Kramer (mrs. D.J. Kramer en J.P.H.G.W. Sars) Koopmanslaan 3
(7005 BK) Doetinchem

Spoor & Bouma Advocaten (mrs. K. Spoor en W.P. Bouma) Waagstraat 16 (8331 HW)
postbus 87 (8330 AB) Steenwijk,
tel. 0521-521532, fax 0521-521576

SwitchLegal (mr. M. Dorgelo) Prinsengracht
668 (1017 KW) Amsterdam

NAAMSWIJZIGING

Van Appia Van der Lee & Van Oosten
Advocaten te Amsterdam thans: **Van Appia & Van der Lee Advocaten**

Beek en Lanting Advocaten te Leeuwarden
thans: **Beek c.s. Advocaten**

Scholtz, mw. mr. C.M. te Amsterdam thans:
Bersnoski-Scholtz, mw. mr. C.M.

Jurrius Groeskamp & Degenaar te
Gorinchem thans: **Degenaar Groeskamp
Hoogendam**

Dijkstra Voermans Advocaten te Utrecht,
Den Bosch en Naaldwijk thans: **Dijkstra
Voermans Advocatuur & Notariaat**

Gerbers Advocatuur te Beuningen thans:
Gerbers & De Graaf Advocaten

Hilkens Advocaten te Echt thans: **Hilkens,
Cuijpers & Van den Elshoff Advocaten**

Bloemers & Vermunt Advocaten te
Doetinchem thans: **Huizinga Bloemers
Vermunt Advocaten**

Advocatenkantoor Onland & Geerdink te
Oldenzaal thans: **Onland Advocaten**

Rollingswier & Breuker Advocaten te
Groningen thans: **Rollingswier, Breuker,
Blokzijl & Lettinga**

Samama en Raven Advocaten te Den Haag
thans: **Samama & Schuckink Kool
Advocaten en Procureurs**

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Beek c.s. Advocaten te Leeuwarden:
e-mail beekadvocaten@planet.nl

BoogaardAdvocaten te Middelburg:
e-mail info@boogaardadvocaten.nl

Canales, mr. J.A. te Amsterdam:
fax 020-6890647, e-mail
canalesadvocaten@xs4all.nl

Advocatenkantoor Driessens te Wijk bij
Duurstede: e-mail driessens@leijendekker.nl

Dijkmans & Partners te Eindhoven en
Bladel: e-mail info@dijkmans-advocaten.nl

Dijkstra Voermans Advocatuur & Notariaat
te Utrecht, Den Bosch en Naaldwijk:
e-mail info@dvan.nl

Gerbers & De Graaf Advocaten te
Beuningen: e-mail
gerbersdegraa@planet.nl

Goltstein Gerlag & Ruysters Advocaten te
Kerkrade: e-mail ggr@westlex.nl

Grijmans Advocatenkantoor te Bolsward:
e-mail grijmans.advocaat@tiscali.nl

Huizinga Bloemers Vermunt Advocaten te
Doetinchem: e-mail info.hbv@planet.nl

De Koning & Janse Advocaten te
Hoevelaken verhuist zijn gehele kantoor:

Kapteijnsstraat 19 (3771 CA) postbus 271
(3770 AG) Barneveld, tel. 0342-425642,
fax 0342-408042, e-mail info@dkj.nl

Koolj & Zwijs Advocaten te Almere:

Randstad 21-43 (1316 BZ) Almere
Kortenhoff, mw. mr. I.L. te Apeldoorn:

e-mail info@kortenhoff.com

Ton van Mil Advocaat te Maastricht:

Koning Clovisstraat 53 (6226 AE)
Maastricht

Nicolaï Advocaten Specialisten

Bestuursrecht te Amsterdam:

Postbus vervalt
Rollingswier, Breuker, Blokkzijl & Lettinga

te Groningen: fax 050-3141513
Samama & Schuckink Kool Advocaten en

Procureurs te Den Haag:

e-mail samschuck@balienet.nl
Sanders, mr. P. te Schiedam:

e-mail psanders@tref.nl

Serraris Advocaten te Raamsdonkveer:
e-mail serraris@planet.nl

**Stichting Rechtsbijstand Zuid-Oost-
Nederland** te Maastricht: Postbus 45

(6200 AA) Maastricht
Vos Lietaert Peerbolte Advocaten te

Amsterdam: e-mail vlp@vlpadvocaten.nl

Literatuur

R.E. van Esch en J.E.J. Prins

Recht en elektronische handel

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
532 p. € 58,50
ISBN 90 2684 022 5

M.S. Groenhuysen en G. Knigge

Dwangmiddelen en rechtsmiddelen

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
992 p. € 59,50
ISBN 90 2684 018 7

drs. M. Hertzberger e.a.

Internet voor Juristen

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
144 p. € 14,95
ISBN 90 2683 911 1

H.O. Kerkmeester en R.W. Holzhauer

**De economische structuur van het onderne-
mingsrecht**

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
116 p. € 20
ISBN 90 2684 051 9

mr. A.M.M. Orie, mr. J. Sjöcrona

Internationaal strafrecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
492 p. € 29,50
ISBN 90 2714 203 3

Reehuis, Heisterkamp, Maanen, Jong

Goederenrecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
€ 45,26
ISBN 90 3870 690 1

mr. H.A. Stein

Goed beslagen

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
€ 35
ISBN 90 2684 010 1

No cure no pay

Hof van Discipline, 12 juli 2002; no. 3423

(mrs. Fransen, Beker, Hooykaas, Paulussen en Scholten)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 7 mei 2002

(mrs. Mertens-Steeghs, Peeters, Kneepkens, Martens en Hegeman)

No cure no pay; quota pars litis; excessief declareren.

– *Advocatenwet, artikel 46 (1.4.3.1 Financiële Verhouding).*

– *Gedragsregel 25.*

Feiten

Mr. X nam de behandeling van een letselschadezaak over van een confrère, die die zaak op basis van een voorwaardelijke toevoeging deed. Bij het begin van die behandeling liet mr. X de cliënt een machtiging tekenen die inhield dat mr. X een honorarium zou ontvangen ter grootte van 25% over de eerste f 10.000,-, 20% over het meerdere tot f 100.000,- en 15% over het meerdere boven f 100.000,-.

Mr. X ontving van de verzekeraar van de wederpartij f 10.000,- terzake de kosten van zijn bijstand. Daarvan betaalde hij f 5.000,- aan zijn voorganger. De verzekeraar betaalde daarnaast aan de cliënt van mr. X, via diens kantoorrekening f 95.000,-. Op basis van de honorariumafpraak hield mr. X een bedrag van f 23.000,- inclusief BTW in, zodat hij in totaal een honorarium toucheerde van f 28.000,-. Mr. X heeft aan de zaak 14,4 uur besteed.

De deken klaagde ambtshalve:

- 1) dat mr. X heeft geweigerd te voldoen aan de Boekhoudverordening;
- 2) dat mr. X. ontoelaatbare resultaatafhankelijke beloningsafspraken heeft gemaakt die in concrete gevallen leidden tot excessieve declaraties;
- 3) dat mr. X aan zijn cliënt een honorarium heeft gevraagd terwijl hij in het kader van gefinancierde rechtsbijstand was toegevoegd.

Ten aanzien van het eerste klachtonderdeel stelde mr. X dat hij een principiële tegenstander van de nieuwe Boekhoudverordening is omdat deze voor de zogeheten eenpitters als hij omslachtig is en nodeloze administratieve en financiële rompslomp met zich brengt. Voorts zou hij de deken hebben toegezegd alsnog een derdengeldenrekening te zullen openen, hetgeen alleen maar niet gebeurde omdat hij zich had laten schrappen per 1 januari 2001. Vanwege dit laatste zou de deken ook niet-ontvankelijk zijn.

De Raad en het Hof verwierpen deze bezwaren.

Ten aanzien van het tweede klachtonderdeel voerde mr. X aan dat het hem vrij stond een incassotarif af te spreken en dat de cliënt – en diens erven – tegen het honorarium geen bezwaar hadden gemaakt.

Ten aanzien van het derde klachtonderdeel stelde mr. X dat hij niet verplicht was op toevoegingsbasis te werken mits hij de cliënt maar op de hoogte stelde van die mogelijkheid.

Overwegingen Raad

Ten aanzien van het tweede klachtonderdeel:

Het is in de advocatuur een reeds lang bestaande opvatting dat een advocaat niet op basis van *no cure no pay* een opdracht mag aanvaarden.

De achterliggende gedachte hierbij is dat het ongewenst is dat de advocaat een eigen belang krijgt bij de zaak, hetgeen van nadelige invloed kan zijn op de afhandeling van de zaak. Een uitzondering wordt gemaakt in incassozaken waarbij het te incasseren bedrag vooraf vaststaat, zij het dat dan een algemeen door de plaatselijke of landelijke Orde geadviseerd tarief moet worden aangehouden.

Letselschadezaken evenwel zijn zaken waarin, ook als de aansprakelijkheid van een wederpartij vaststaat, vooraf niet kan worden vastgesteld wat uiteindelijk de uitkering zal zijn. Het is derhalve juist in dit soort zaken onaanvaardbaar om enige aan de hoogte van het te ontvangen bedrag te relateren vergoeding vooraf vast te stellen, hetgeen temeer geldt nu de verzekeringsmaatschappij bij erkenning van de aansprakelijkheid een redelijke vergoeding aan de advocaat uitkeert. Het was dan ook onjuist dat mr. X zijn cliënt de voormelde machtiging liet tekenen.

Het moet mr. X duidelijk zijn geweest dat het bedrag dat hij zijn cliënt in totaal in rekening bracht – f 28.000,- – excessief was gezien de aan de zaak bestede tijd van 14,4 uur.

Mr. X stelt nog tot zijn verweer dat hij met hantering van een uurtarief bij een uitkering van meer dan f 90.000,- 1.125 per uur in rekening zou hebben gebracht. Afgezien van het feit dat zulk een uurtarief, op zijn zachtst gezegd, uitzonderlijk hoog is, zou in dat geval de cliënt bezwaar hebben kunnen maken tegen de declaratie, waarna mr. X deze ter begroting aan de Raad van Toezicht had kunnen indienen. Door een machtiging te laten tekenen als voormeld omzeilde mr. X die mogelijkheid voor zijn cliënt.

Ten aanzien van het derde klachtonderdeel

Vaststaat dat mr. X op basis van een voorwaardelijke toevoeging de zaak in behandeling nam. Uit zijn brief van 14 februari 2000 blijkt dat hij een nadere afspraak met zijn cliënt had gemaakt over een uitkering van 25% over het door zijn cliënt eventueel ontvangen netto-bedrag. Nu een toevoeging was afgegeven was deze handelwijze volstrekt ontoelaatbaar.

Volgt gegronde verklaring van alle klachtonderdelen met oplegging van de maatregel van schorsing van twee maanden.

Ten tijde van de behandeling door het Hof was in zoverre een nieuwe situatie ontstaan dat de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit op 21 februari 2002 in de zaak mr. Engelgeer/NOvA gedragsregel 25 leden 2 en 3 in strijd met artikel 6 Mededingingswet had geacht. Mr. X beriep zich op die uitspraak.

Overwegingen Hof

Ter zake van het tweede klachtonderdeel:

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Mr. X stelt zich op het standpunt dat de door hem gemaakte resultaatafhankelijke beloningsafpraak niet ontoelaatbaar is nu de Nederlandse Mededingingsautoriteit onlangs heeft uitgemaakt dat het in de leden 2 en 3 van gedragsregel 25 opgenomen verbod op de honorariumsystemen 'no cure no pay' en 'quota pars litis' in strijd is met de mededingingsregels.

Mr. X doelt op de uitspraak van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit van 21 februari 2002 in de zaak mr. Engelgeer/Nederlandse Orde van Advocaten.

In deze zaak is onder meer (verkort weergegeven) het volgende overwogen:

'94. In de onderhavige zaak heeft de d-g Nma een redelijk vermoeden dat sprake is van besluiten die in strijd zijn met artikel 6 Mw. De d-g Nma heeft echter besloten geen rapport te doen opmaken. Het besluit om geen rapport te doen opmaken is op grond van de volgende overwegingen genomen.

95. De d-g Nma heeft hierbij de specifieke omstandigheden die in deze zaak spelen in aanmerking genomen. Van belang is dat het hier gaat om van oudsher in deze sector gebruikelijke, algemeen bekende en openlijk toegepaste gedragsregels, die ook in andere lidstaten van de EU gebruikelijk zijn en (...) op Europees niveau zijn vastgelegd, maar die tot voor kort noch op nationaal niveau noch op Europees niveau aan een beoordeling over de verenigbaarheid met de mededingingsregels onderworpen zijn geweest. Tevens heeft de d-g Nma in aanmerking genomen dat over de gedragsregels overleg met het ministerie van Justitie heeft plaatsgevonden.

96. Er is door het ministerie van Justitie een wetsvoorstel aanhangig gemaakt en inmiddels door de Tweede Kamer aanvaard, waarin wordt voorgesteld om een aantal artikelen van de Advocatenwet te wijzigen. Door een toevoeging aan artikel 28 van de Advocatenwet stelt het College van Afgevaardigden verordeningen vast in het belang van de goede uitoefening van de praktijk. Er zal bij het vaststellen van zo'n verordening een procedure moeten worden gevolgd die afwijkt van de tot nu toe bij vaststelling of wijziging van de gedragsregels gevoerde procedure. Door de minister van Justitie zal toezicht worden gehouden waarbij erop gelet zal worden of de verordeningen niet verder gaan dan strikt noodzakelijk is om het gewenste doel te bereiken en of zij de marktwerking niet onnodig beperken. Als de NOvA zou besluiten om de onderhavige gedragsregels te handhaven zal zij deze bij verordening moeten vaststellen. Op een dergelijke verordening zal dan artikel 16 Mw van toepassing zijn. In deze situatie acht de d-g Nma het niet opportuun om de NOvA een last op te leggen. Op grond hiervan is er geen reden om een rapport te doen opmaken.

97. Daarnaast heeft de d-g Nma in zijn overwegingen betrokken dat artikel 25, leden 2 en 3, van de gedragsregels van toepassing is op alle soorten zaken die in Nederland toegelaten advocaten behandelen'.

De deken heeft onweersproken gesteld dat het College van Afgevaardigden is verzocht een (nood)verordening met betrekking

tot de materie die thans is geregeld in de leden 2 en 3 van gedragsregel 25 vast te stellen.

Gelet op hetgeen hiervoor is overwogen is het Hof van oordeel dat er geen termen zijn wijziging te brengen in zijn vaste rechtspraak met betrekking tot een resultaatafhankelijke beloningsafpraak, zoals die in casu door mr. X is gemaakt. Dit betekent dat het Hof zich schaaft achter het oordeel van de Raad en dat de grieven falen.

Daarbij verwerpt het Hof de stelling van mr. X dat letselschadezaken waarin de aansprakelijkheid van de wederpartij vaststaat incassozaken zijn in de zin van lid 3 van gedragsregel 25. Verder merkt het Hof nog op dat de door mr. X gehanteerde machtiging een geheel andere inhoud had dan de afspraken, waarover het Hof heeft geoordeeld in zijn beslissingen no. 2474 van 9 februari 1998 (*Advocatenblad* 19 maart 1999) en no. 2964 van 14 juli 2000 (*Advocatenblad* 18 mei 2001), waarop mr. X zich heeft beroepen.

Ter zake van het derde klachtonderdeel

Ter zitting van het Hof is komen vast te staan dat mr. X om te beginnen zijn cliënt als voorwaardelijk toegevoegd advocaat zou bijstaan, maar dat hij zijn werkzaamheden aan cliënt als betalend cliënt zou mogen declareren als hij als gevolg van de bijstand van mr. X van zijn oude werkgever een zodanig bedrag zou hebben ontvangen dat de toevoeging zou worden ingetrokken. Het maken van een dergelijke afspraak is geoorloofd. De afspraak hield voorts in dat in het voorsz. geval mr. X een 'succes-fee' zou toekomen van 25% van het ontvangen bedrag.

In zoverre was, blijkens het hiervoor overwogene, de afspraak in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt, te weten het maken van (zogenaamde quota pars litis)afspraken, inhoudende dat het salaris van de advocaat een evenredig deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg. Daarop heeft echter dit onderdeel van het bezwaar geen betrekking.

Niet is gebleken dat mr. X dubbel heeft gedeclareerd, dus zowel op basis van de (voorwaardelijk verstrekte) toevoeging als op basis van de gemaakte betalingsafpraak. Voldoende aannemelijk is geworden dat aan laatstgenoemde afspraak geen uitvoering is gegeven omdat de zaak in behandeling is genomen door een opvolgend advocaat waardoor de in de afspraak opgenomen voorwaarde niet in vervulling is gegaan, en dat mr. X de toevoeging ter declaratie heeft ingediend bij de Raad voor Rechtsbijstand (hetgeen, hetzij terzijde opgemerkt, een procedureel onjuiste handelwijze was).

Dit onderdeel van het bezwaar is derhalve ongegrond. Niettemin acht het Hof met eenparigheid van stemmen de door de Raad opgelegde maatregel op haar plaats. Het neemt daarbij in aanmerking enerzijds de ernst van de in de onderdelen 1 en 2 bedoelde gedragingen en anderzijds de omstandigheid dat mr. X niet meer als advocaat is ingeschreven.

Volgt vernietiging van de beslissing van de Raad voorzover daarbij het

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

derde onderdeel van het bezwaar gegrond is verklaard, en bekrachtiging van de beslissing voor het overige.

Noot

Een belangwekkende beslissing. Het Hof voelde duidelijk niet voor een interregnum waarin het verbod van *no cure no pay* en van *quota pars litis* niet zou gelden. Het nam daarbij in aanmerking dat er een (nood)verordening aankwam, die er ook inmiddels, op 26 juni 2002, is gekomen (*Advocatenblad* 2002, pag. 609). Daarnaast heeft de NOvA nog beroep van de beslissing van de d-g Nma ingesteld. Nu de verordening er is, is handelen in strijd met die verordening op grond van artikel 46 Advocatenwet op zich al klachtwaardig.

E.

Lening aan cliënt

Raad van Discipline Amsterdam, 21 mei 2001

(mrs. Kist, Breederveld, Van Es, Knipscheer en Meijer)

Lening van een advocaat aan zijn cliënt, gedekt door hypotheek, waarbij het geleende bedrag op de derdengeldenrekening blijft staan en gebruikt wordt voor betaling van declaraties en betalingen aan andere advocaten.

Strijdig met gedragsregels 2 en 28.

- Artikel 46 Advocatenwet (1.4.3.1 financiële verhouding).
- Gedragsregels 2 en 28.

Feiten

Bij notariële akte heeft mr. X aan een cliënt f 500.000,- geleend en tot zekerheid is door die cliënt hypotheek op zijn huis verstrekt. Veruit het grootste gedeelte van het bedrag is op de derdengeldenrekening van mr. X blijven staan en uit dat bedrag voldeed mr. X declaraties van hemzelf en andere advocaten. Over het saldo van het onder de lening benutte bedrag is per kwartaal rente in rekening gebracht. Wel is op enig moment ongeveer de helft van het bedrag metterdaad aan cliënt uitbetaald.

Overwegingen Raad

Het is vaste tuchtrechtspraak dat onverenigbaar met de vereiste vrijheid en onafhankelijkheid en dus in beginsel ontoelaatbaar is, aan een cliënt, voor wie de advocaat zaken in behandeling heeft, een aanzienlijk bedrag te lenen.

Een dergelijke handelwijze kan er allicht toe leiden dat tussen de advocaat en zijn cliënt belangentegenstellingen ontstaan, die afbreuk doen aan de voor een behoorlijke beroepsuitoefening tussen hen noodzakelijke vertrouwensbasis.

Door zich de positie te verwerven van schuldeiser van zijn cliënt bracht mr. X zijn cliënt in een van hem afhankelijke positie. Hierdoor wordt afbreuk gedaan aan de vereiste vrijheid en onafhankelijkheid van mr. X tegenover deze cliënt. Mr. X heeft aldus dan ook gehandeld in strijd met gedragsregel 2.

(...)

Vast is komen te staan dat mr. X aan zijn cliënt de hoofdsom van de

lening ter beschikking heeft gesteld, niet door het gehele leningsbedrag ineens uit te betalen, maar door feitelijk een soort kredietruimte te scheppen op zijn derdenrekening. Vervolgens zijn zowel betalingen van juridische kosten van mr. X als betalingen aan andere advocaten ten laste van deze kredietruimte gebracht. Deze kredietruimte was afgedekt door een hypotheek. Aldus heeft mr. X voor voldoening van zijn declaraties feitelijk de zekerheid verkregen van de verstrekte hypotheek. Mr. X heeft daarmee dus gehandeld in strijd met de ook in gedragsregel 28 neergelegde gedragsnorm, die een advocaat verbiedt om voor betaling van zijn declaraties andere zekerheid te aanvaarden dan een voorschot in geld, behoudens bijzondere gevallen en dan slechts na overleg met de deken. Van bedoelde bijzondere gevallen noch van overleg met de deken is gebleken.

Volgt

Gegroundverklaring van de dekenbezwaren met oplegging van de maatregel van een enkele waarschuwing.

Derdengeldenrekening gebruiken

Raad van Discipline Amsterdam, 15 oktober 2001

(mrs. Van Bennekom, Van Es, Knipscheer, Klaver en Goppel)

Oneigenlijk gebruikmaken van een derdengeldenrekening

- Artikel 46 Advocatenwet (1.4.3.1 financiële verhouding);
- Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen.

Feiten

Mr. X heeft op verzoek van een cliënte, op wier bankrekening door een crediteur beslag was gelegd, twee aparte rekeningen geopend ten name van zijn Stichting Beheer Derdengelden en daarop vijf miljoen gulden voor die cliënte in depot genomen. Vervolgens heeft mr. X de gelden van die derdengeldenrekeningen overgemaakt naar een rekening van een (mede) door hem bestuurde vennootschap.

De ambtshalve klacht van de deken was vierledig:

- mr. X heeft in strijd gehandeld met de Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen – bew.: verder de Richtlijnen – doordat hij de herkomst van het bedrag dat toenmalige cliënte onder zich had niet kende en desalniettemin zijn cliënte heeft geadviseerd dat bedrag aan hem, mr. X, in bewaring te geven;
- mr. X heeft gebankierd;
- mr. X heeft oneigenlijk gebruikgemaakt van zijn derdengeldenrekening door daarop gelden van zijn toenmalige cliënte te stallen;
- mr. X heeft meegewerkt aan het onttrekken van gelden van zijn cliënte aan eventueel door de wederpartij van die cliënte onder haar te leggen beslagen.

In het kader van het onderzoek door de deken heeft mr. X aangevoerd dat zijn cliënte hem desgevraagd heeft aangetoond, onder meer

Disciplinaire

aan de hand van de jaarrekeningen en onderliggende stukken, dat het reguliere en fiscaal verantwoorde ontvangsten betrof.

Overwegingen Raad van Discipline

Ten aanzien van het eerste klachtonderdeel overwoog de Raad dat van de zijde van de deken geen feiten of omstandigheden zijn aangedragen, die aanwijzingen inhouden dat de aan mr. X opgedragen diensten strekken tot de voorbereiding, ondersteuning of afscherming van onwettige activiteiten.

Daarnaast heeft mr. X, naar het oordeel van de Raad, zich voldoende vergewist van de aard en de herkomst van de gelden, die hij zou bewaren.

Ook kan mr. X worden gevolgd in zijn stelling dat het in ontvangst nemen van het geld een redelijk doel diende waarbij met name van belang is dat de cliënte van mr. X rente-inkomsten derfde alsook dat niet kan worden gezegd dat de opvatting van mr. X dat zijn cliënte onverantwoord handelde door het geld in cheques bij zich te hebben, kennelijk onredelijk was.

Onder omstandigheden, zoals in casu, is het een advocaat toegestaan om (een gedeelte van) het vermogen van een cliënt onder zich te nemen.

Ten aanzien van het tweede klachtonderdeel werd door de deken ter zitting als toelichting gegeven dat dit 'bankieren' door een advocaat met name ontoelaatbaar was omdat de onafhankelijkheid van de advocaat daardoor in gevaar zou worden gebracht.

De raad achtte veeleer sprake van een afhankelijkheid van de cliënte ten opzichte van mr. X dan het omgekeerde.

Ook dit klachtonderdeel werd ongegrond verklaard.

Ten aanzien van het derde klachtonderdeel overwoog de Raad dat in artikel 1 van de Boekhoudverordening 1998 onder 'derdengelden' wordt verstaan:

'de gelden die niet zijn bestemd voor de advocaat maar voor zijn cliënt of enige andere derde, voorzover deze gelden niet kunnen worden aangemerkt als verschotten of griffierechten'

De door de cliënte aan mr. X ter beschikking gestelde gelden kunnen niet onder deze definitie worden gebracht. Mr. X heeft dan ook oneigenlijk gebruikgemaakt van zijn derdengeldenrekening.

Ten aanzien van het laatste klachtonderdeel nam de Raad in aanmerking dat het onder de bank beslagen bedrag én het beslag op een onroerende zaak de waarde van de vordering van de crediteur verre overtrof.

Tegen deze achtergrond kan niet worden volgehouden dat mr. X heeft meegewerkt aan het onttrekken van gelden van zijn cliënte aan verhaal.

Daar komt bij dat de cliënte van mr. X op advies van haar bank vóór mr. X in deze voor haar optrad eerder een bedrag van vijf miljoen gulden in cheques had opgenomen. Gesteld noch gebleken is dat mr. X hierin enig aandeel heeft gehad, terwijl een beslag op bedoelde cheques niet goed voorstelbaar was.

Door zijn medewerking te verlenen aan het uitbetalen van de cheques op zijn derdengeldenrekening, heeft mr. X juist de mogelijkheid gecreëerd dat op bedoelde gelden – in beginsel – weer beslag kon worden gelegd.

Ook dit onderdeel achtte de Raad ongegrond.

Gegeven het feit dat mr. X ter zitting er blijk van heeft gegeven – achteraf – het onjuiste van zijn in onderdeel c) van het dekenbezwaar bedoelde handelwijze in te zien, volstaat de Raad met gegrondverklaring van dat onderdeel zonder het opleggen van een maatregel.

Derdengeldenrekening gebruiken

Raad van Discipline Den Haag, 11 februari 2002

(mrs. Verhoeven, Degenaar, Gilhuis, Grootveld en Verhulst)

Oneigenlijk gebruik van de derdengeldenrekening
– *Advocatenwet art. 46 (1.4.3.1 financiële verhouding).*

Feiten

Mr. X trad voor een cliënt op, aanvankelijk, in een probleem op het gebied van het vreemdelingenrecht.

Tijdens de eerste bespreking bleek echter dat door de fiscus beslag was gelegd op de bankrekening van zijn cliënt. Namens zijn cliënt heeft mr. X een kort geding ter opheffing van het beslag aanhangig gemaakt.

Een van de debiteuren van de cliënt weigerde vervolgens een aantal openstaande facturen te betalen op de bankrekening waarop beslag was gelegd. In overleg is afgesproken dat die debiteur zou betalen op de derdengeldenrekening van mr. X. Aangezien de cliënt van mr. X na ontvangst van die betaling op de derdengeldenrekening niet over een andere dan de beslagen bankrekening bleek te beschikken heeft mr. X ten laste van de derdengeldenrekening een aantal betalingen voor zijn cliënt verricht. Het restant van het aan de cliënt toekomende bedrag is uiteindelijk naar een nieuw geopende rekening van zijn cliënt overgeschreven.

Overwegingen Raad

Mr. X heeft aldus zijn rekening voor een ander doel gebruikt dan waarvoor deze bedoeld is. Door aldus medewerking te verlenen aan het omleiden van geldstromen ten behoeve van zijn cliënt heeft mr. X gehandeld zoals een advocaat niet betaamt.

Volgt

Gegrondverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van berisping.

Noten

1. Deze drie uitspraken hebben gemeen dat zij situaties betreffen waarin de advocaat zich niet beperkt tot het verlenen van juridische bijstand maar daarnaast, via de derdengeldenrekening, 'service' aan zijn cliënt verleent. Dat is vragen om moeilijkheden.
2. In de beslissing van de Amsterdamse Raad van 21 mei 2002 wordt gezegd dat het vaste tuchtrechtspraak is dat onverenigbaar is met de vereiste vrijheid en onafhankelijkheid van de advocaat om aan een cliënt, voor wie de advocaat zaken in behandeling heeft, een aanzienlijk bedrag te lenen omdat de advocaat, door zich dan de positie te verwerven van schuldeiser van zijn cliënt, die cliënt in een van hem afhankelijke positie brengt.

Ik heb even moeten zoeken, maar die terminologie is, zie ik het goed, ontleend aan een beslissing van het Hof van Discipline van 29 november 1983, *Advocatenblad* 1985, pagina 36. In die casus had de advocaat een vordering op zijn cliënt, versterkt door hypotheek, overgenomen van derden en werd hij vervolgens belanghebbende in een zakelijk project van die cliënt. Na een verschil van mening stuurde die advocaat zijn cliënt voor de zaken die hij in behandeling had naar een andere advocaat en als directeur van de BV die het project beheerde nam hij vervolgens rechtsmaatregelen tegen die voormalige cliënt. Het Hof overwoog toen:

'Het Hof deelt de overwegingen van de Raad dat mr. X, terwijl hij advocaat van de klager was, zich de positie van schuldeiser van de klager heeft verworven, direct belanghebbende bij de solvabiliteit van zijn cliënt, en zich blootstelde aan het gevaar dat zijn handelen jegens de klager daardoor (mede) zou worden bepaald, terwijl mr. X zijn cliënt aldus in een van hem afhankelijke positie bracht en hield, zulks in strijd met zijn plicht om tegenover degene aan wie hij rechtsbijstand verleent alle vrijheid en onafhankelijkheid te bewaren, waarbij het Hof onder onafhankelijkheid ook begrijpt het niet zijn van schuldeiser anders dan uit hoofde van beroepsarbeid als advocaat'.

In een lange en lezenswaardige noot uit mr. H.J. Pot kritiek op deze beslissing. Hij memoreert dat tot dan dergelijke leningen slechts tuchtrechtelijk verwijtbaar werden geacht als zij op onereuze voorwaarden plaatsvonden. Ook anderszins bestaan gevaren als tussen advocaat en cliënt nog andere betrekkingen bestaan dan de zuivere advocaat-clientverhouding, bijvoorbeeld wanneer de advocaat samen met zijn cliënt zakendoet, of als hij optreedt voor een familielid. Dan is altijd het latent gevaar aanwezig dat die bijzondere relatie ernstig verstoord wordt en dat het handelen van de betrokken advocaat tegenover de cliënt mede daardoor zal worden bepaald. Naar zijn mening is er geen grond om aan te nemen dat het enkel hebben van een geldvordering op de cliënt zo uitzonderlijk gevaarlijk is dat daarvoor een afzonderlijke en zeer rigoureuze regel moet worden opgesteld die voor geen van de andere, in beginsel vergelijkbare, situaties geldt. Nu zal er in casu wel meer aan de hand geweest zijn. De Raad overwoog hier dat het tuchtrechtelijk onderzoek naar aanleiding van de onderhavige dekenbezwaren los stond van de civiele procedure (actio pauliana) van een officier van Justitie tegen mr. X en zijn cliënt. Werd aldus de (over)waarde van het huis aan het verhaal door schuldeisers onttrokken? Ik sluit niet uit dat die kwestie toch mede beslissend is

geweest voor het oordeel van de Raad, die in verband met de hypotheek nog een extra stok in gedragsregel 28 vond.

3. De beslissing van de Amsterdamse Raad van 15 oktober 2001 betreft een spiegelbeeld. Hier is het de cliënt die een zeer groot bedrag aan de advocaat in depot geeft. Net zomin als in het vorige geval behoort zulks tot de normale beroepsuitoefening van een advocaat (anders wellicht dan een depot als zekerheid voor mogelijke verplichtingen van zijn cliënt tegenover derden, en dan in overleg met die derden). De toelichting op de Richtlijnen et cetera noemt de opdracht tot het in depot houden van grote bedragen als een situatie die tot waakzaamheid noopt. Mij lijkt dat zulks a fortiori voor het in depot nemen het geval is.

Anders dan de Raad meen ik dat advocaten geen vermogens van cliënten onder zich zouden moeten nemen, om welke reden dan ook.

Als men niettemin aanneemt dat de dienstverlening van een advocaat zich tot een dergelijke beschikbaarheid als deponhouder kan uitstrekken zonder dat zulks onbetamelijk is, dan is een derdengeldenrekening een beter vehikel, lijkt mij, dan enig andere rekening van de advocaat of van een rechtspersoon waarvan hij bestuurder is. Het systeem van de derdengeldenrekening is immers opgezet om de cliënt tegen onvermogen van of frauduleus handelen door zijn advocaat te beschermen. Het – verder niet gemotiveerde – argument van de Raad dat zo'n depot niet valt onder de definitie van artikel 1 van de Boekhoudverordening lijkt mij onjuist en los daarvan niet overtuigend. Het is ironisch dat juist dit klachtonderdeel om die reden gegrond is verklaard. Anders dan het Hof van Discipline in 1983 vindt de Amsterdamse Raad het kennelijk niet in strijd met gedragsregel 2 als de cliënt afhankelijk wordt van de advocaat. Naar mijn mening is de overeenkomst van opdracht, die de cliënt-advocaatrelatie inhoudt, het meest gebaat met een evenwichtige positie van beide partijen.

4. De Haagse beslissing begrijp ik beter. Niet zozeer omdat debiteuren van een cliënt niet op de derdengeldenrekening zouden moeten betalen – bij incasso's is dat een gebruikelijke weg – maar omdat die rekening niet bedoeld is om een beslag op de bankrekening van een cliënt te omzeilen. Aan dat laatste zou een advocaat geen medewerking moeten verlenen, op dat punt moet een cliënt zijn eigen broek ophouden.

5. Schoenmakers moeten zich bij hun leest houden en mijn persoonlijke mening is dat ook advocaten dat zouden moeten doen. Veel van de klachten die bij een deken over advocaten binnenkomen betreffen situaties waarin de advocaat, soms met de beste bedoelingen, geen professionele afstand tot zijn cliënt heeft gehouden.

E.

